

Historieundervisning i 1. klasse, med fokus på elevernes forståelse af tid.

History in 1th grade, with focus on the pupils understanding of time.

Af: Anika Madsen, 21114188 og Michelle Hansen, 21113027

University college lillebaelt, læreruddannelsen

Bachelorprojekt

Afl. 14 maj 2018

Vejleder: Heidi Eskelund Knudsen

Antal tegn, inkl. Mellemrum: 88.541

Denne opgave – eller dele heraf – må kun offentliggøres med forfatterens tilladelse Jf. Bekendtgørelse af lov om ophavsret nr. 1144 af 23.10.2014

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Indledning.....	4
Problemformulering	6
Metodeafsnit	6
Undersøgelsesmetoden.....	7
Teori.....	8
Elevernes tidsforståelse.....	10
Historiebevidsthed	11
Kronologi og sammenhæng.....	13
Individets psykosociale udvikling	14
Tænkningens udvikling	18
Undervisning i indskolingen	21
Læring.....	23
Empiri.....	24
Vores erfaringer, med historiefaget i 1. klasse.....	26
Analyse	27
Individets psykosociale udvikling samt tænkningens udvikling	27
Delkonklusion	30
Elevernes tidsforståelse.....	31
Delkonklusion	35
Fordele og ulemper ved at starte historie i 1. klasse	36
Delkonklusion	40
Konklusion	40
Forslag til undervisningsforløb	43
Fase 1	44
Fase 2.....	45
Fase 3.....	47
Fase 4.....	48
Metodekritik og diskussion	49
Perspektivering.....	50
Referencer	51
Bilagsliste	52
Bilag	53

Abstract

Bacheloropgaven "Historieundervisning i 1. klasse, med fokus på elevernes forståelse af tid" har følgende problemformulering: *Hvorfor kan det være relevant at undervise i historie allerede i 1. klasse, og hvordan kan en sådan undervisning gribes an, med fokus på elevernes tidsforståelse og tidsbegrebet i historiefaget?*

Opgaven undersøger eleverne i 1. classes forståelse af tidsbegrebet i historiefaget, med det formål at finde belæg for at kunne starte historieundervisningen allerede i 1. klasse, fremfor i 3. klasse.

Der er belyst følgende emner i opgaven, for at besvare problemformuleringen: Historiebevidsthed, kronologi og sammenhæng, elevs tidsforståelse, elevs mentale udvikling, tænkningens udvikling, samt læring og undervisning i indskolingen.

Opgavens empiri består af interviews med forskellige historiedidaktikere, en spørgeskemaundersøgelse, samt egne erfaringer fra vores 4. årspraktik.

Konklusionen, i opgaven, er at man sagtens kan undervise en 1. klasse i historie, det kræver blot at man omrangerer historieundervisningen som den er nu, og tager udgangspunkt i det ståsted eleverne har i 1. klasse.

Til slut i opgaven findes der et forslag til et undervisningsforløb i 1. klasse, som er udarbejdet ud fra det der er fundet ud af i opgaven.

Indledning

I fagformål for historiefaget står der, at:

“Eleverne skal i faget historie opnå sammenhængsforståelse i samspil med et kronologiske overblik og kunne bruge denne forståelse i deres hverdags- og samfundsliv. Eleverne skal blive fortrolige med dansk kultur og historie.

(...)

Stk. 3. *Elevernes historiske bevidsthed og identitet skal styrkes med henblik på, at de forstår, hvordan de selv, deres livsvilkår og samfund er historieskabte. Derved opnår eleverne forudsætninger for at leve i et demokratisk samfund”*

(Historie - Fælles Mål, læseplan og vejledning, u.å.).

Med andre ord står der at historiefaget skal give eleverne en sammenhængsforståelse for historiske begivenheder, samt kunne bruge denne forståelse i deres liv. Derudover skal eleverne blive fortrolige med dansk kultur og historie.

Vi lever i dag i et multikulturelt samfund, så vigtigheden af at eleverne udvikler forståelse for den danske kultur og historie, samt forståelse for andre landes kultur og historie er utrolig vigtig, for at kunne fungere som medborgere i vores demokratiske samfund, som det ser ud i dag.

Deraf bliver historiefaget i folkeskolen et utroligt vigtigt fag, fordi faget bidrager til at danne eleverne til demokratiske borgere. Derudover styrker historiefaget elevernes historiebevidsthed, og giver dem dermed en forståelse for hvordan vores fælles fortid, hænger sammen med vores nutid og vores fremtid.

For at forstå dansk kultur og historie, er man nødt til at have noget viden og forståelse for forskellige historiske begivenheder. Men for at forstå historie, er eleverne nødt til at have en forståelse for begrebet tid, herunder konkret og abstrakt tid. Konkret tid forstået som den personlige tid, altså den tid eleven selv kan forholde sig til, og abstrakt tid forstået som klassisk tidsforståelse i historiefaget, herunder tidsregning i forskellige perioder i forskellige dele af verden, samt kronologi og sammenhængen mellem historiske begivenheder.

Følgende citat af Rune Christiansen beskriver at elever i indskolingen, har svært ved den abstrakte tid:

“(..), altså den der sådan abstrakte tidsfornemmelse som vi bygger op som voksne, og som i forvejen er svær at etablere, den findes slet ikke hos et så lille barn. Og den er svær at etablere, hvis man ikke har nogen konkrete ting/figurer at bygge den op på, fordi den er meget abstrakt og det kræver at man kan holde en linje inden i hovedet over ting der ikke findes, og det er rigtig svært for børn i forvejen. Så det første man skal være opmærksom på, det er at tidsforståelsen den er anderledes (Rune Christiansen, se bilag nr. 1).”

På trods af at eleverne har svært ved tidsforståelsen generelt, er følgende et mål for historieundervisningen i 3.-4. klasse:

“Eleverne opnår en forståelse for relativ kronologi ved at arbejde med forskellige former for afbildninger, hvor tid, personer og begivenheder sættes i tidsmæssig rækkefølge ved hjælp af tidslinjer og placeres visuelt i geografisk rum. Eleverne sammenstiller begivenheder fra den lille og den store historie, således at de opnår forståelse for sammenhænge mellem tid og rum”

(Kronologi og sammenhæng, u.å.).

Ud fra dette mål, skal eleverne altså opnå en forståelse for relativ kronologi, altså kunne sætte historiske begivenheder i rækkefølge, uden at bruge årstal. De skal kunne sige hvad der kom først og hvad der kom sidst. For at kunne dette, kræver det at eleverne har en fornuftig tidsforståelse.

Vi finder det derfor relevant at undersøge hvorledes det kan gavne elevernes tidsforståelse, at starte historieundervisningen tidligere end 3. klasse, som i øjeblikket er det obligatoriske tidspunkt.

Vores interesse for dette problemfelt opstod, da vi i vores 4. årspraktikperiode underviste en 1. klasse i historie.

Her oplevede vi at eleverne have en stor interesse og motivation for faget, samt at de havde en

god forhåndsviden om forskellige historiske emner. Vi erfarede også at eleverne havde problemer med at forstå det tidsmæssige aspekt i undervisningen.

Disse problemer, med tidsforståelsen, mener vi, at man kan komme til livs ved at starte undervisningen allerede i 1. klasse. Ved at starte arbejdet med elevernes tidsforståelse tidligere end 3. klasse, vil man kunne bygge et fornuftigt fundament for den videre historieundervisning. Derudover ser vi en masse andre fordele ved at starte undervisningen tidligere, bl.a. at eleverne har en mere åben og filosofisk tankegang i indskoling, end i mellemtrinnet og udskoling. Denne filosofiske tankegang kan med fordel benyttes i historieundervisningen. Derudover vil en opstart af historiefaget, tidligere end 3. klasse, kunne hjælpe til med at give eleverne en forståelse for at faget faktisk handler om dem. At historie er relevant for dem, fordi det gennemsyrrer hele vores samfund, samt vores forestillinger om hvem vi er som mennesker.

Vi har siden starten af vores projekt haft den hypotese, at historieundervisningen først starter i 3. klasse på grund af gammel tradition, og ikke på grund af elevernes manglende mentale evne for forståelse af fagets indhold og begreber, herunder deres forståelse af tid. Denne hypotese bygger på vores fælles erfaringer, fra vores praktikker på læreruddannelsen.

Det er dét tidsmæssige aspekt, i historieundervisningen, som vi vil have det største fokus, i vores bacheloropgave, samt om det kan være relevant at opstarte faget allerede i 1. klasse.

Problemformulering

Hvorfor kan det være relevant at undervise i historie allerede i 1. klasse, og hvordan kan en sådan undervisning gribes an, med fokus på elevernes tidsforståelse og tidsbegrebet i historiefaget?

Metodeafsnit

For at besvare vores problemformulering finder vi det relevant at belyse følgende emner; Elevernes tidsforståelse, i sammenhæng med dette undersøger vi emnerne historiebevidsthed og temaet kronologi og sammenhæng. Historiebevidsthed og kronologi og sammenhæng er emner vi finder relevante at undersøge, da det er nødvendigt at have en tidsforståelse for at forstå de to emner.

For at klarlægge om der overhovedet er et problemfelt at operere med, har vi valgt at undersøge individets psykosociale udvikling, samt tænkningens udvikling. Dette gør vi for at finde ud af om eleverne er mentalt udviklet til, at forstå historiefaget allerede i indskolingen.

Vi vil i vores analyse præsentere et afsnit med fordele og ulemper ved at starte historieundervisningen tidligere.

Vores empiri vil basere sig på kvalitative og kvantitative metoder, som er erfaringer fra egen undervisning, interviews med forskellige historiedidaktikere og en spørgeskemaundersøgelse. Vores opgave vil afslutningsvis komme med et forslag til et undervisningsforløb, som vil kunne gennemføres i indskolingsklasserne. Dette undervisningsforløb vil tage afsæt i den viden vi har opnået gennem denne opgave, samt erfaringer fra vores 4.års praktikperiode. Derudover har vi to teoriafsnit som vi benytter til at udarbejde et undervisningsforløb, disse afsnit hedder; *læring og undervisning i indskolingen*.

Vi vil inddrage forskellig teori til at analysere vores problemstilling, samt til at bakke op om vores didaktiske valg ift. undervisningsforløbet. Vores teori præsenteres senere i opgaven.

Undersøgelsesmetoden

Som beskrevet tidligere, tager vores undersøgelser både udgangspunkt i kvantitative og kvalitative metoder. Vi bruger den kvantitative metode, i form af et spørgeskema, for at komme ud til så mange som muligt, samt få et så ærligt svar fra respondenter som muligt, vi er opmærksomme på at vi ikke kan forvente ærlige svar, men vi er af den overbevisning at vores respondenter er ærlige. For at komme dybere ind i spørgsmålene, har vi derfor valgt at supplere vores spørgeskema, med en kvalitativ metode, nemlig interviews.

Vores spørgeskemaundersøgelse bliver præsenteret senere i vores opgave, i afsnittet *Empiri*.

Spørgsmålene vi benyttede i vores interviews, er de samme som i spørgeskemaundersøgelsen.

Derudover er det kun brudstykker fra interviewene vi benytter i opgaven, og derfor bliver disse ikke introduceret før vi benytter dem i analyseafsnittet.

Da der både er fordele og ulemper ved begge metoder, har vi valgt at tage begge typer i brug, da vi mener at de komplementerer hinandens styrker og svagheder.

Nogle af de fordele der er ved at bruge den kvantitative metode, er at man når ud til flest muligt, samt at man kan opnå et mere ærligt svar da svarpersonerne kan være anonyme.

Nogle af de fordele der er ved at bruge den kvalitative metode, er at man kan få en uddybning af svar, da man møder personerne i virkeligheden, og at man vil få en bedre forståelse af det, der undersøges (Larsen A. K., 2010).

Der er dog også nogle ulemper ved begge metoder. I forhold til den kvalitative metode, kan man f.eks. ikke generalisere ud fra interviewet, det er også mere tidskrævende ift. bearbejdelsen af dataen, og det kan være sværere at få et ærligt svar fra den der bliver interviewet.

Nogle af de ulemper ved at bruge den kvantitative metode er, at man ikke får alt den information som man måske havde ønsket, man kan ikke få uddybet svarene og man kan komme til at drage konklusioner på et for spinkelt grundlag (Larsen A. K., 2010).

Vi har valgt at tilføje en ekstra svarkasse i spørgeskemaet, for at svarpersonerne kan uddybe deres svar.

Vi kan derfor ved at bruge begge metoder, komme ulemperne til livs, da vi har mulighed for at generalisere mere, få flere ærlige samt uddybende svar.

Teori

For at bevare vores problemstilling har vi valgt at komme ind på følgende emner:

Historiebevidsthed, kronologi og sammenhæng, elevernes tidsforståelse, individets psykosociale udvikling og tænkningens udvikling, samt læring og undervisning i indskoling.

Vi har et afsnit med om kronologi og sammenhæng, med fokus på relativ kronologi, fordi elevernes kronologi og sammenhængsforståelse hænger sammen med deres forståelse for tiden, i historiefaget. Til dette afsnit har vi benyttet bogen *historiedidaktik* af Jens Pietras og Jens Aage Poulsen, samt *Forenklede fælles mål i historie - en håndsrækning* af Historielab. Vi har valgt at benytte disse forfattere, da vi synes de giver et godt bud på begreberne *kronologi og*

sammenhæng, samt relativ kronologi, dog er vi opmærksomme på at der findes andre didaktikere som har arbejdet med emnet.

Vi har i vores opgave, et kort afsnit om historiebevidsthed, dette har vi med fordi historiebevidsthed er evnen til at kunne orientere sig og reflektere i tid. Til at belyse begrebet, har vi benyttet bogen *historiedidaktik* af Jens Pietras og Jens Aage Poulsen. Vi har valgt førnævnte didaktikere fordi vi synes de giver en beskrivelse af begrebet, som vi kan stå inde for.

Vi har valgt at bruge bogen *Udviklingspsykologiske teorier* af Espen Jerlang, til at belyse Erik Eriksons psykosociale udviklingsteori, da han gennem et detaljeret skema, viser hvordan udviklingen er opdelt i otte stadier i relation til alder. Vi har valgt Erik Eriksons psykosociale udviklingsteori, da vi mener at han giver et godt bud på hvordan tidligere udviklinger er med til at forme menneskets personlighed. Derudover lægger han også vægt på hvordan samspillet mellem individet og dets sociale miljø påvirker individets udvikling.

Vi har endvidere valgt at undersøge elevernes evne til at tænke, da det er essentielt at vide hvordan eleverne tænker i 1. klasse. Til at undersøge dette har vi valgt at bruge bogen *Psykologiens veje* af Ole Schultz Larsen, hvor vi tager udgangspunkt i Jean Piagets tanker om tænkning udvikling, herunder de fire faser et individ gennemgår.

For at beskrive elevens tidsforståelse har vi valgt at bruge kapitel 2 i bogen: *How students learn: History in the classroom* skrevet af Suzanne Donovan og John D. Bransford. Dette kapitel hedder *Putting principles into practice: understanding history*, og er skrevet af Peter J. Lee. Vi har brugt dette kapitel, fordi Peter Lee kommer med nogle gode pointer ift. elevens forståelse af tid. Som supplement til Peter Lee har vi brugt bøgerne *Historiedidaktik* og *Forenklede fællesmål i historie - en håndsrækning*.

Vi har valgt at skrive et teoriafsnit om undervisning i indskoling, for at finde ud af hvordan vi skal tilrettelægge vores undervisningsforløb, samt hvilke elementer der er vigtige at have i mente når man planlægger en undervisning. Vores undervisningsforløb vil tage udgangspunkt i dette

teoriafsnit.

Vi har valgt at bruge bogen *Undervisning i indskolingen* af Stig Brostrøm, Ulla Holm og Jette Schytte, da den giver et godt overblik over hvad man skal være opmærksom på når man underviser i indskolingen. Derudover har vi også valgt at bruge bogen *Fagdidaktik i historie* af Rune Christiansen og Heidi Eskelund Knudsen, da vores fokusområde er historie, og derfor mener vi at det er essentielt at inddrage lidt teori om historieundervisning i indskoling. Vi vil også bruge bogen *Fagdidaktik i historie*, for at finde ud af hvordan historieundervisningen skal gribes an i 1. klasse.

Til sidst i vores teori, vil vi komme ind på hvad læring er, samt en begrebsafklaring af begrebet læring. Til dette har vi primært valgt at bruge bøgerne *Effektiv undervisning* af Niels Nielsen, Per Laursen og Peter Brodersen samt *Læring, dannelse og udvikling* af Dion Sommer og Jacob Klitmøller, da begge bøger kommer med nogle gode synspunkter på hvad læring er. Vi har valgt kort at berøre dette emne, da vi har fokus på elevers tidsforståelse og ikke deres læring generelt.

Elevernes tidsforståelse

I følgende afsnit vil vi komme med en begrebsafklaring af begrebet *tid*, samt beskrive hvordan elevers tidsforståelse fungerer ift. historie og historieundervisning. Dette gør vi fordi vi i vores opgave har fokus på elevernes tidsforståelse, ift. at kunne undervise i historie tidligere end 3. klasse.

Tid har en meget central rolle i historien og derfor også i historiefaget, og det er derfor relevant at se på hvornår det bliver et forståeligt begreb, for eleverne. Begrebet tid er svært at forklare eller definere, det er et fundamentalt begreb i vores erkendelse og selvom mange ikke kan forklare det, forholder vi os til begrebet dagligt og benytter det ofte i sproglig sammenhæng. (Favrholdt, u.å.) Et citat som beskriver denne dobbelthed findes i Augustins bekendelser fra omkring år 400:

"Hvad er tid? Hvis ingen spørger mig herom, ved jeg det. Men hvis jeg vil forklare det for nogen, ved jeg det ikke" (Augustins bekendelser, bog 11 kap. 14).

Eleverne har ofte svært ved at forstå og forholde sig til, den lange varighed af perioder i fortiden, samt det tidsmæssige rum der er mellem fortiden og nutiden. Dette er fordi eleverne prøver at overføre den måde de tænker *tid* på i deres hverdag, til historie og de historiske perioder. Når eleverne arbejder med tid, i hverdagen er det ofte de klokketimer som finder sted mellem forskellige hverdags begivenheder som f.eks. morgenmad, frokost og aftensmad. Denne tidsforståelse har eleverne hurtigt, og de prøver derfor at overføre denne forståelse til historiefaget (Lee, 2005).

Hvis man stiller eleverne opgaven at putte kort med forskellige billeder op i kasserne *fortiden/gamle dage* og *nutiden*, vil de ofte kigge på kortenes og billedernes stand også tage beslutningen derudfra, om det er en nutidig eller en fortidig genstand der er afbilledet. F.eks. et billede af en ødelagt og beskidt moderne bil, dette billede ville ofte blive lagt i kassen med *gamle dage*, hvorimod et billede af en ren og pæn bil fra et museum ofte ville komme i kassen med *nutiden* (Lee, 2005).

Et andet *problem* med den historiske tid er, periodisering. Periodisering vedrører ideen om tid, som et underliggende og meget komplekst element af historiefaget. Man kan sige at periodisering fungere som historikerens måde at organisere og kategorisere fortid i størrelser, som gør det muligt at tale om den. Periodisering kan rumme tidsmæssige forskydninger, men også overlap og parallelle fænomener vedrørende historiske forandringer og udviklinger over tid. Et eksempel på dette kan være *renæssancen*, i Danmark starter renæssancen omkring år 1536, hvorimod renæssancen i europæisk perspektiv er en periode som starter i slutningen af 1300-tallet (Nielsen & Knudsen, 2015). Disse nuancer indenfor den historiske tid, gør det vanskeligt at forstå tidsbegrebet i historie.

Historiebevidsthed

Vi har valgt at vi, i vores opgave, benytter os af udtrykket *historiebevidsthed*. Dette har vi gjort fordi det er dét udtryk vi føler os mest hjemme i. Inde på fælles forenkede mål, omtales samme begreb som "*historisk bevidsthed*".

Kært barn har mange navne, historiebevidsthed - historisk bevidsthed, begge begreber beskriver det samme, altså bevidstheden om samspillet mellem fortidsfortolkningen, nutidsforståelsen og fremtidsforventningen. I vores opgave har vi valgt at benytte udtrykket *historiebevidsthed*.

For at definere begrebet historiebevidsthed, har vi benyttet den tyske historiedidaktiker professor Karl-Ernst Jeismanns definition:

"mere en blot viden om eller interesse for historie. Det er bevidstheden om samspillet mellem fortolkning af fortiden, nutidsforståelse og fremtidsforventning" (Pietras & Poulsen, 2016, s. 67).

I denne definition bliver det påpeget at bevidstheden handler om samspillet mellem fortiden, nutiden og fremtiden, og det bliver her anerkendt at der faktisk er en sammenhæng mellem de tre tidsdimensioner, selvom fortiden i sig selv er forsvundet, fremtiden endnu ikke findes og nutiden ikke kan afgrænses i tid. Man skal altså ud fra ovenstående citat, have mere end blot viden om forskellige årstal, perioder og historiske personer, for at have en historiebevidsthed - man skal forstå sammenspillet mellem den fortolkning der gøres af fortiden, vores forventninger til fremtiden og vores forståelse af nutiden.

Historiebevidsthed er evnen til at kunne orientere sig og reflektere i tid, og derfor udvikler denne sig anderledes hos indskolings elever end hos udskolings elever og voksne. Indskolings elevernes oplevelse af tid er knyttet til dem selv, og de fysiske omgivelser, og ikke til noget lineært, objektivt og abstrakt (Pietras & Poulsen, 2016).

Den tyske historiedidaktiker Hans-Jürgen Pandel har prøvet at beskrive historiebevidsthedsbegrebet med 7 sammenhørende mentale dimensioner. De første 3 dimensioner omhandler tid, virkelighed og historicitet og er derfor grundlæggende historiske, hvorimod de sidste 4 dimensioner: identitet, politisk, økonomisk-samfundsmæssig og moralsk, er mere sociale og samfundsmæssige.

Den dimension som omhandler tid, gør det muligt at skelne mellem fortid, nutid og fremtid, forstå periodiseringer, sætte historiske begivenheder i rækkefølge, samt forstå forskelle mellem absolutte tidsintervaller og brug af tid i fortalt historie.

Dimensionen som omhandler virkelighedsbevidstheden, handler om at man kan adskille faktisk historie fra forestillet historie, samt levet historie fra fortalt historie.

Historicitetsbevidstheden handler om kontinuitet, brud og forandring, dvs. at forhold ændre sig over tid, men også at fænomener kan karakteriseres som brud, mens et andet ses som kontinuitet. Derudover handler historicitetsbevidstheden også om at kunne skabe orden i historien, gennem perioder. For at beskrive dette kan man sige at livet skal leves forlæns, men forstås baglæns (Pietras & Poulsen, 2016).

Kronologi og sammenhæng

Følgende afsnit om kronologi og sammenhæng, bortset fra sidste del, er citeret direkte fra vores historieeksamens opgave på læreruddannelsen år 2017.

Når vi i vores opgave arbejder med kronologi og sammenhæng går vi ud fra den forståelse af, at kronologi ses som et system til at registrere historiske begivenheder og inddeling af tid i regelmæssige enheder. Med sammenhæng mener vi følgende: "forhold, ydre omstændighed eller kendsgerning som knytter sig til og berører eller belyser en bestemt sag og som sagen bør ses i lyset af" (Madsen & Hansen, 2017).

Vi danner alle billeder i hovedet af hvordan fortiden har set ud, samt hvordan historiske begivenheder, personer etc. er placeret i forhold til hinanden. Dette gør elever også, dog er deres mentale kort over fortiden for det meste kludret sammen. Det vil sige at eleverne har svært ved at placere de forskellige aspekter af fortiden, i tid og rum i forhold til hinanden. Det er derfor vigtigt at eleverne er bevidste om deres egen viden, da det har betydning for deres forståelse af kronologi og sammenhæng (Madsen & Hansen, 2017).

Kronologiforståelse består både af at huske årstal, perioder og begivenheder, samt en forståelse af at kronologi har mange forskellige former, alt efter hvilket perspektiv man lægger ned over. Denne dobbelthed kan være svær at implementere i undervisningen, samt at forstå for elever.

I undervisningen er det vigtigt at lægge vægt på, at der ikke kun er en årsag til at en begivenhed opstår, men at der kan være mange forskellige årsager. Eleverne skal også forstå at årsagerne har

flere end en hændelse (Madsen & Hansen, 2017) .

Når man arbejder med kronologi kan man skelne mellem to former for kronologi, relativ og absolut kronologi. Relativ kronologi er hvor eleverne arbejder med at opfatte og placere historiske begivenheder mm. som noget, der har et før, et samtidig med og et efter. (Nielsen & Knudsen, 2015) Denne form for kronologi bruges til at tidsfæste noget, i forhold til noget andet, f.eks. „*Kennedy blev myrdet, to år før jeg blev født*“ (Kronologi, u.å.).

Absolut kronologi, er når man placerer begivenheder i forhold til hinanden ved hjælp af årstal, samt hvordan de forskellige begivenheder hænger sammen (Nielsen & Knudsen, 2015).

Individets psykosociale udvikling

I følgende afsnit vil vi starte med at begrebsafklare begrebet *udvikling*, og derefter vil vi beskrive den teori vi tager udgangspunkt i.

Vi har valgt at tage afsæt i Jerlangs begrebsafklaring af begrebet *udvikling*. Han mener at:

“Ordet udvikling kan oversættes ved fremadskridende forandring. Det interessante ved udvikling er netop ændringen, processen, forløbet” (Jerlang, 2000, s. 17).

Man kan ikke forestille sig, at vi mennesker ikke i en eller anden grad er et resultat af vores opvækst. Dette er en grundlæggende tanke indenfor udviklingspsykologien (Larsen O. S., 2014).

Vi har valgt at tage udgangspunkt i Erik Eriksons psykosociale udviklingsteori herunder hans otte stadier for individets udvikling, da vi mener at han giver et godt bud på hvordan tidligere udviklinger er med til at forme menneskets identitet. Han har i sin teori fokus på hvordan individets udvikling, udvikles i samspil mellem individet og det sociale miljø.

Erik Eriksons teori bygger i stor grad på Sigmund Freuds psykoanalyse, og derfor betragtes Eriksons teori som en videreudvikling af dele fra Freuds teori.

Man omtaler Eriksons teori som en kriseteori, da han mener at mennesket udvikles gennem nogle eksistenskriser, der opstår i løbet af dets liv.

Erikson belyser individets udvikling gennem otte stadier.

I hvert stadie oplever individet en problematik, kaldet eksistenskrise. Kriserne skal ikke forstås som katastrofer men i stedet for perioder, med mulighed for vækst i udviklingen, men også en risiko for hæmning af individet (Jerlang, 2000).

Kriserne opstår af flere forskellige grunde:

“Dels fordi der sker en udvikling og forandring af drifterne, dels fordi der sker en udvikling og forandring kropsligt, dels fordi ego’et får mulighed for at udnytte nye ressourcer til vækst. (...) Dets opgave er især at løse kriserne, hvorved individet udvikler sin identitet. (...) Endelig har omgivelserne indflydelse på kriserne, dels fordi omgivelserne - især repræsenteret af forældrene - stiller ændrede krav i takt med barnets udvikling” (Jerlang, 2000, s. 71).

Det mest centrale i Eriksons teori, er identitetsdannelse. Erikson definerer identitet som værende individets oplevelse af sig selv, som en bestemt person i en social sammenhæng. Han mener at identitetsudviklingen starter i samspillet mellem mor og barn, fra fødslen, og at den derefter er en livslang proces.

I hver af de otte stadier, udvikles individuelle personlighedstræk af betydning for individets identitet. Disse træk får betydning for hvordan individet udvikles i næste stadie.

Dette betyder at man dermed ikke kan springe et stadie over, og at individets tidligere erfaringer og konflikter vil have stor betydning for de kommende livsstadier. Det gør også at det får betydning for individets personlighed, identitet og adfærd fremadrettet (Jerlang, 2000).

Som nævnt tidligere har Erikson udviklet en teori der består af otte udviklingsstadier, hvert stadie forklares ud fra en række kriterier for udvikling. Herunder vil vi beskrive kriterierne for udvikling og udpege de otte stadier.

Stadier	A. Psykosocialt adfærdsmønstre	B. Psykosocial eksistenskrise	C. Grundlæggende styrke	D. Kernepatologi grundlæggende antipati (dvs. svaghed)	E. Radius for betydningfulde relationer	F. Beslægtede principper for social orden i samfundet	G. Bindende ritualiseringer	H. Ritualisme
---------	--------------------------------	-------------------------------	-------------------------	--	---	---	-----------------------------	---------------

1. Spædbarn ealder oral:	-At give -At få	Tillid kontra mistillid	Håb og forventning	Tilbage- trækning	Moders- kærlighed	Kosmisk orden	Numiøs (samvæ- r)	Idolisme (Stivhed)
2. Småbarne alder anal:	-At holde fast -At slippe	Selvtillid kontra skam og tvivl	Vilje	Tvangs- spræget adfærd	Forældre- skikkelser	Lov og orden	Skønso- m	Legalisme (lovlydig)
3. Legealder infantil- genital:	-At trænge ind -At omslutte	Initiativ kontra skyld	Målbevid- sthed	Hæmning	Kernefami- lie (børnehav- e)	Ideale forbilleder	Dramati- sk (leg)	Moralisme
4. Skolealder latens:	-At fremstille -At samarbejde	Driftighed kontra mindreværd	Kompete- nce Kunnen	Træghed	Naboskab skolen	Teknologisk orden	Formel (teknisk indhold)	Formalisme (vægt på form og måde)
5. Ungdom adolescen- s: pubertet	-At være sig selv -At dele med andre	Identitet kontra identitetsfor- virring eller negativ identitet	Troskab	Afvisning	Grupper af jævnaldrer og andre grupper - forbilleder for lederskab	Ideologisk verdensopfat- telse	Ideologis- k	Totalisme (totalitære systemer/d yrkelse)
6. Tidlig voksenalder genital:	-At finde sig selv (i en anden)	intimitet dvs. fortrolighed kontra isolation	Kærlighed (og arbejde)	Udelukkel- se (tabe sig selv)	Partnere i venskab, sex, konkurren- ce og samarbejde	Mønstre for samarbejde og konkurren- ce	Kontakt- mæssig	Elitisme (klikedyrkel- se)
7. Voksenalder prokreativ:	-At drage omsorg -At skabe noget	Generativitet kontra stagnation og selvoptaget hed	Omsorg	Forkastelse	Familie og arbejde arbejdsfor- deling og fælles husholdning	Strømning er i uddannel- se, kultur og traditioner	Generati- ons- mæssig (omsorg)	Autoritisme (Regler)
8. Alderdom	-At være og have været -At se mod	Integritet kontra fortvivlelse og afsky	Visdom	Foragt	Mennesk- eslægt Min slægt	Visdom og filosofi	Filosofisk	Dogmatisme

	afslutning en							
--	------------------	--	--	--	--	--	--	--

Oversigt over Eriksons stadier til belysning af udviklingen og sammenhæng hermed (Jerlang, 2000, s. 80-81).

De første stadier karakteriseres ved at der er fokus på bestemte zoner eller organer som f.eks. Mund (oral), endetarm (anal) og kønsdele (genitalier). Disse tillægges følelser ift. lyst og/eller ulyst.

Hvert stadie har en eksistenskrise, hvor individet står mellem to poler af modsætninger. Individet vil i eksistenskrisen opleve begge modsætninger. For eksempel i skolealderen vil eleven såvel opleve driftighed som mindreværd i løbet af stadiet.

Ud fra krisen kan man bestemme:

“(...) Hvad Erikson kalder en livsindstilling eller dyd, som betegner den grundlæggende psykiske styrke eller det karaktertræk, der udvikles i det pågældende stadium” (Jerlang, 2000, s. 82).

Karaktertrækket eller styrken er i skolealderen kompetence/kunnen.

En fejlløsning af krisen kan give grundlag for fejludvikling samt en hæmning i personlighedsudviklingen. I forhold til skolealderen vil eleven udvise uvillighed, dette kan betyde et tab af identitet i en vis grad.

Hvert stadie har også nogle bestemte sociale og menneskelige relationer. Disse har i samspil med individet medansvar for dets udvikling, i skolealderen omtaler Erikson naboskab og skole som primær medansvarlige for elevens udvikling (Jerlang, 2000).

De menneskelige relationer er beslægtet med visse principper for sociale orden i et samfund.

Det er strømninger i kulturen som bør understøtte familiens samfundsmæssige og kulturelle stilling ift. morale og livsform. I spædbarnsalderen er det kosmisk orden som hersker, det betyder at de har en tro på at livet er meningsfuldt.

Principper for social orden er understøttet af nogle konkrete ritualer, som er uformelle men kulturelt givne samspilsregler for personer, og som er tilbagevendende.

Ritualerne kan udvikle sig til ritualismer, her menes at positive og støttende ritualer, kan udvikle sig til at hæmme udviklingen (Jerlang, 2000).

Vi har valgt kun at uddybe 4. stadie som er *skolealderen*, der strækker sig fra ca. 6, 7 - 12 års alderen, da det er den målgruppe vores opgave opererer med.

I denne periode går barnet fra "*hvorfor det*"-alderen til "*hvad nu hvis*"-alderen.

Psykosociale adfærdsmønstre - barnet oplever en lyst til at samarbejde og fremstille.

Eksistenskrisen - barnet oplever en krise i driftighed kontra mindreværd. Barnet skal her lære at det er lige så spændende at lære som at lege. Barnet skal have autentiske oplevelser, og erfaringer og ikke kun andenhåndserfaringer.

Styrke - Såfremt krisen gennemleves sundt, kan en identitetsdannelse forklares således:

"Barnet opnår en følelse af kompetence, af kunnen og konstruktiv foretagsomhed. En identitetsoplevelse, Erikson beskriver som - Jeg er det, jeg har lært at udrette, og han lægger heri, at barnet kan fremstille noget i et tæt samarbejde med andre" (Jerlang, 2000, s. 98).

Det er skolen der varetager den største plads i relation til ovenstående formål.

Betydningsfuld relation - Det er skolen der er den mest betydningsfulde relation i dette stadie.

Erikson mener at den gode lærer skifter mellem leg og arbejde, samt spil og studier. Arbejdet i skolen skal være præget af meningsfulde aktiviteter og godt samarbejde, der derved sikrer spændende opdagelser fra den virkelige verden.

Princip af social orden - Her benævnes *teknologisk orden*, her menes der at alle institutioner såsom skolen, idrætsforeninger osv. skal:

"Formidle en meningsfuld sammenhæng til de kulturelle strukturer, der udgør grundlaget for den fremherskende teknologi, som består af arbejde, arbejdsmåder, arbejdsmidler - og mere indirekte af det at læse, skrive, regne, samarbejde" (Jerlang, 2000, s. 98).

Tænkningens udvikling

I følgende afsnit har vi valgt at tage udgangspunkt i Jean Piaget syn på tænkningens udvikling, da vi mener at det er oplagt at se på hvordan eleverne tænker, i den aldersgruppe eleverne tilhører i 1. klasse. Vi har valgt at komme ind på Piagets fire faser, dog vil vi have mest fokus på den *konkret-operationelle fase*, da det er i denne fase 1. klasses børn er i.

Jean Piaget er fremtrædende inden for både den kognitive psykologi og udviklingspsykologien. Den kognitive udvikling er centrum for hans undersøgelser, dvs. udviklingen af tænkningen. Det der i særlig grad karakteriserer hans teori er, at han mener at børns tænkning udvikles ved at de aktivt handler og udforsker deres omverden. Han mener også at al viden lagres i kognitive skemaer, som udvides og revideres gennem hele individets udvikling (Larsen O. S., 2014).

Piaget har udviklet fire faser, som alle individer går igennem uanset hvilke kulturelle forhold de lever i. Faserne strækker sig fra barn til ung, og de fører frem til, at man formår at tænke logisk og abstrakt.

Vi vil nu beskrive de fire faser som er: den senso-motoriske fase (0-2 år), den præ-operationelle fase (2-6 år), den konkret-operationelle fase (6-12 år) og den abstrakt-operationelle fase (12 år +) (Larsen O. S., 2014).

Den senso-motoriske fase (0-2 år)

Barnet udvikler en række basale senso-motoriske skemaer, gennem sansninger og bevægelser. Dette giver den en form for praktisk intelligens, da den vil kunne huske hvilke bevægelser man kan gøre ved ting, og hvilken virkning det får. Efter noget tid anvender barnet sine skemaer til at gå på opdagelse i omverdenen (Larsen O. S., 2014).

Den præ-operationelle fase (2-6 år)

Barnet kan endnu ikke tænke logisk og systematisk, og fasen kendetegnes ved at barnet udvikler sit sprog. Barnet kan knytte ord til sine handlinger og begynde at tænke over dem. Det der karakteriserer barnets tænkning, er intuitiv, irreversibel og egocentrisk.

Det der menes med intuitiv, er at barnets tænkning er stærkt afhængig af de direkte iagttagelser. Med irreversibel mener Piaget:

“...at barnet endnu ikke er i stand til at tænke logisk skridt for skridt og følge en tanke eller en række handlinger tilbage til udgangspunktet. Ofte er barnets tænkning eller forklaringer ulogiske”

(Larsen O. S., 2014, s. 187).

Dette kan føre til sjove og fantastiske forklaringer, da barnet ikke bemærker sine selvmodsigelser. Det der menes med egocentrisk, er at barnets tanker er centreret om dem selv. De tager udgangspunkt i deres egne opfattelser og tanker, og går ud fra at resten af verden har samme opfattelser (Larsen O. S., 2014).

Den konkret-operationelle fase (6-12 år)

I denne fase bliver barnets tænkning mere logisk og systematisk, også kaldet operationel. Piaget har gennem et forsøg med børn, prøvet at demonstrere hvordan barnets tankegang udvikles i denne fase.

“I et af dem præsenteres børn for to ens glas med lige meget vand i hver, A og B, og de bliver spurgt, om der er lige meget vand i glassene. De svarer ja, og derpå hælder man, mens barnet ser på, vandet i glas B over i et glas C, der er højere og smallere, hvorved vandkanten selvfølgelig når højere op. Nu bliver barnet spurgt, om der nu er lige meget vand i glas C som i glas A” (Larsen O. S., 2014, s. 189).

Piaget mener at de fleste fireårige vil svare, at der er mere vand i glas C, og de vil ikke ændre mening selvom man hælder vandet tilbage i glas B.

Når barnet er i femårsalderen, vil det ofte være i tvivl, men i løbet af 1. klasse vil barnet svare at der er lige meget vand i de to glas.

Piaget forklarer forskellen med:

“...at børnehavebarnet, der endnu befinder sig i den præoperationelle fase, stadigvæk er meget afhængig af hvad det sanser. Det hæfter sig intuitivt ved det mest iøjnefaldende, der i dette tilfælde er vandet, som når meget højere op i glas C. Herudfra slutter det, at der også må være mere vand i glasset” (Larsen O. S., 2014, s. 189).

Skolebarnet har dog lært to ting på dette tidspunkt. Det har lært at se flere aspekter af en situation, og tage dem i betragtning. Barnet har også lært at forstå, at bare fordi en tings egenskaber ændre sig (højden på glasset), kan andre godt være konstante (vandet i glasset). Skolebarnet viser gennem det rigtige svar, at det er blevet i stand til at tænke baglæns, og at det kan følge en tanke eller en række handlinger tilbage til udgangspunktet (Larsen O. S., 2014).

“Skolebarnets større evne til at tænke logisk gør det til en langt bedre problemløser end førskolebarnet” (Larsen O. S., 2014, s. 190).

For at barnet kan tænke logisk og løse problemer i hovedet, skal det være konkret, og helst med illustrationer og eksempler. Barnet vil have svært ved at løse et problem hvis det bliver overdraget rent verbalt.

Den abstrakt-operationelle fase (12 år +)

Omkring elleveårsalderen bliver de unge i stand til at formulere teorier og problemstillinger, som tager udgangspunkt i deres egne tanker.

Deres tænkning har ifølge Piaget nået det voksne menneskes intellektuelle niveau (Larsen O. S., 2014).

Undervisning i indskolingen

Følgende afsnit vil bestå af en redegørelse for, hvordan en undervisning i indskolingen skal gribes an, samt hvad den kan bestå af.

Når eleverne starter i skole, er det vigtigt at læreren skaber nogle trygge og omsorgsfulde rammer, samt støtter dem i deres læring. Det er vigtigt at eleverne har mulighed for at udvikle sig personligt, samt danne betydningsfulde erfaringer om sig selv og deres omverden. Derudover skal eleverne, for at blive udviklet og dannet, kunne lege og udforske omgivelserne, bruge og udvikle deres fantasi, udvikle deres udtryksformer herunder sprog og begreber, samt have mulighed for medbestemmelse og medansvar (Broström, Holm, & Schytte, 2006).

Et godt undervisningsmiljø er essentielt for at eleverne lærer noget. Læreren har til ansvar at skabe et undervisningsmiljø hvor undervisning, opdragelse og omsorg går op i en højere enhed.

“I det gode undervisningsmiljø udfordres børnene af et fagligt stof og støttes af en aktiv, engageret og fagligt kompetent lærer, der brænder for sin undervisning og er personligt optaget af det faglige indhold samtidig med, at han eller hun bruger sin egen personlighed og møder det enkelte barn og børnegruppen med en empatisk og omsorgsfuld indstilling, således at barnet oplever, at det er noget særligt, at det føler nærhed og anerkendelse og mærker varme” (Broström, Holm, & Schytte, 2006, s. 29).

Det ovenstående citat siger at, læreren skal møde eleverne med anerkendelse og omsorg. Læreren skal sørge for at alle elever bliver, samt føler sig set. Derudover skal læreren kunne, samt brænde for sit fag (Broström, Holm, & Schytte, 2006).

Eleverne lærer ikke alene, men i samspil med andre, dvs. at eleven aktivt indgår i læringsfællesskaber. Det er derfor vigtigt at læreren skaber læringsfællesskaber hvor eleverne føler sig trygge nok, til at kunne udfolde samt udvikle sig læringsmæssigt. Eleverne skal derfor både lære at arbejde selv, og sammen med andre (Broström, Holm, & Schytte, 2006).

Når eleverne i 3. klasse møder historie for første gang, er der nogle af dem der allerede har en relativ udviklet tidsforståelse, samt kender til nogle forskellige perioder eller mennesker fra fortiden, f.eks. vikingetiden, Hitler, og dinosaurer. Det er dog de færreste elever der selv kan sætte perioderne og begivenhederne i nogen form for orden, samt finde sammenhængen i de fortidsbilleder, som de har indsamlet fra f.eks. film og bøger.

Hvis eleverne skal opleve faget som vedkommende og relevant, skal undervisningen i et vist omfang, tage udgangspunkt i eleverne selv og deres forståelse af verden omkring dem (Christiansen & Knudsen, 2015).

Vi har herunder oplistet en række arbejdsformer man kan inkludere i sin undervisning i 1. klasse:

- Struktureret leg
- Værksteder hvor man kan fordybe sig

- Rollespil
- Små projektarbejder
- Tegneopgaver
- Genfortælling af en historie
- Tidslinje
- Tegneserie

Læring

Følgende afsnit om læring, vil primært bestå af en begrebsafklaring, samt en smule teori omkring læring. Vi har valgt ikke at have for meget fokus på teori omkring læring, i vores opgave, fordi vi har fokus på elevens tidsforståelse og ikke deres læring generelt. Vi syntes dog at det er vigtigt at komme med afklaring af hvordan vi ser/tolker læring.

Vi har valgt at benytte følgende citat, til at beskrive hvad vi mener læring er, og hvornår læring sker.

“(...) læring dækker over det, der sker inden i personen, det der både kan være resultat af undervisning, træning, egenaktiviteter eller tilfældigheder. Det er læring, hvis man kan identificere en forskel ved tilegnelse af færdigheder og kundskaber, erhvervelse af motoriske færdigheder, adfærdssændringer, holdningsændringer og følelsesreaktioner i tilknytning til visse foreteelser”

(Bodersen, Laursen, Agergaard, Nielsen, & Gissel, 2013, s. 24).

Altså i dette citat kommer vi frem til, at læring er noget som sker inden i eleven pga. f.eks. undervisning, og at det kun kan defineres som læring hvis man kan identificere en eller flere ændringer i elevens eksistens.

Vi tilslutter os den forståelse, at læring er noget som sker inden i eleven. Læring er, for os, noget der sker når eleven kan benytte det tillærte stof, i sit videre liv. Så læring afhænger af at det der undervises i, skal give mening for eleven og ikke blot bestå af udenadslæren.

En teoretiker som bl.a. arbejder med læring, er Erik Erikson. Han mener at leg har stor betydning for barnets udvikling, og at leg skal betragtes som noget der er vigtigt, da børn leger af lyst, fordi de er nysgerrige og fordi legen giver en følelsesmæssig tilfredsstillelse. (Jerlang, 2000, s. 78).

Man kan skelne mellem to typer leg; fri og vejledt leg. Fri leg er præget af lyst, spontanitet, engagement og selvstyre, uden ydre indblanding eller mål.

Den vejledte leg er iscenesat af en lærer, der igangsætter lege, samt opmuntrer elevernes legende udforskning og opdagelser. Den største forskel der er på de to typer af leg, er hvordan læreren involverer sig på.

Læring og leg hænger godt sammen, da eleverne, for det meste, lærer når de leger. Følgende citat forklarer hvad det legende, lærende barn er:

“Det legende, lærende barn er en metafor for det barn, (...) der lærer og leger samtidig, hvis aktiviteten tillader det. Det er et barn, der respekteres og lyttes til, et barn, der får plads til både at lege og lære under alle erfaringsbaserede aktiviteter” (Klitmøller & Sommer, 2015, s. 88).

Det er vigtigt at der er leg inkorporeret i læringen, da det vil motivere eleverne samt give dem et bedre fundament for læring (Klitmøller & Sommer, 2015).

Empiri

Vi har indsamlet empiri i form af en spørgeskemaundersøgelse, interviews af forskellige historiedidaktikere, samt observationer og erfaringer fra vores 4.års praktik, for at finde ud af hvilke fordele samt ulemper der kan være ved at starte historie i 1. klasse, samt for at finde ud af hvilke grunde der er til at historie først starter i 3. klasse.

Vi har sendt en spørgeskemaundersøgelse ud til både lærer, lærerstuderende og forældre samt personer med anden faglig relevans. Vi har sendt spørgeskemaet ud til ca. 1100 mennesker, og vi har fået 248 svar tilbage, fra lærerstuderende, lærer, forældre og andre personer med faglig relevans. Vi har valgt at basere vores spørgeskemaundersøgelse på disse grupper af mennesker, da vi gerne vil have forskellige perspektiver, på problemstillingen, med i vores undersøgelse.

Vi har valgt at stille nedenstående spørgsmål, for at komme dybere ind i spørgsmålet om hvorfor historie først starter i 3. klasse. For at kunne belyse den del af vores problemformulering der hedder; *Hvorfor kan det være relevant at undervise i historie allerede i 1. klasse*, har vi valgt at spørge ind til både fordele og ulemper ved at starte historie før 3. klasse.

Valgmulighederne har vi valgt på baggrund af den teori, og viden vi havde på daværende tidspunkt. Svarpersonerne har haft mulighed for at uddybe deres svar, det har vi valgt da det ikke var sikkert at vores valgmuligheder dækkede alle svarmuligheder. Vi har ikke stillet spørgsmål omkring elevernes tidsforståelse, da vi udarbejdede spørgeskemaet inden, vi vidste at vores undersøgelse ville dreje i den retning.

Vores interview spørgsmål er de samme som vores spørgeskema spørgsmål, dette har vi valgt at gøre da vi lettere kan sammenholde de forskellige data vi har indsamlet.

Vores interviews samt besvarelser på spørgeskemaet vil være at finde i vores bilag, pga. pladsmangel i selve opgaven. Det vil ikke være de fuldstændige interviews der ligger i bilagene, da vi har valgt kun at tage det vi finder relevant med.

Spørgeskemaet, vi har sendt ud, er følgende:

1. Hvem er du, i forhold til eleverne i folkeskolen?

- a. Folkeskolelærer, indskoling
- b. Folkeskolelærer, mellemtrin.
- c. Folkeskolelærer, udskoling.
- d. Forældre.
- e. Lærerstuderende.

2. Hvorfor tror du at historieundervisningen først starter i 3. klasse? (sæt gerne mere end et kryds)

- a. Gammel tradition.
- b. Elevernes mentale udvikling er ikke god nok til at kunne forstå faget.
- c. Mangel på plads i skemaet skema.
- d. Andet - uddyb gerne.

3. Hvilke fordele ser du ved at starte undervisningen tidligere? (sæt gerne mere end et kryds)

- a. Mere fokus på elevernes dannelse igennem historiefaget.
- b. Mere tid til at nå igennem historiekanon.
- c. Mere tid til fordybelse i de historiske emner.
- d. Mere tid til at trække linjer mellem vores lands historie og andre landes historie.
- e. Elevernes filosofiske tankegang kan benyttes i faget.
- f. Andet - uddyb gerne.

4. Hvilke ulemper ser du ved at starte undervisningen tidligere? (sæt gerne mere end et kryds)

- a. Elevernes skema bliver for fyldt.
- b. Eleverne kan ikke forstå faget.
- c. Undervisningen skal differentieres i en sådan grad, at læreren skal bruge for meget forberedelsestid.
- d. Elevernes forståelse af begrebet 'historie', gør at de ikke ser faget som sand fortid.
- e. Andet - uddyb gerne.

Som skrevet tidligere, vil vores besvarelser af ovenstående spørgeskema være at finde i vores bilag, hhv. bilag nr. 2, 3, 4 og 5.

Vores empiri ift. interviews af historiedidaktikere, vil ikke optræde samlet i et afsnit, i vores opgave, men vil blive præsenteret løbende som vi benytter det, samt ligge som bilag.

[Vores erfaringer, med historiefaget i 1. klasse](#)

Følgende afsnit er skrevet ud fra vores erindringer og notater, fra vores praktik. Vi er opmærksomme på at vores erfaringer kun dækker en enkelt klasse, og derfor ikke nødvendigvis kan generaliseres til alle 1. klasser.

Som tidligere nævnt underviste vi en 1. klasse, i historie, i vores 4. årspraktik. Her erfarede vi at eleverne i 1. klasse, har en stor interesse for historiefaget, og at de er meget nysgerrige omkring hvad faget indeholder. Elevernes interesse og nysgerrighed kom til udtryk idet de aktivt deltog i

klasesamtaler om det pågældende emne, som var vikingetiden. Eleverne havde en stor forhåndsviden omkring historiefaget, herunder forskellige emner og perioder.

Vi startede alle undervisningstimer op med at tegne en tidslinje på tavlen, på denne tidslinje skrev vi 0, 700-1000 og 2017. Intentionen med denne tidslinje var, at eleverne skulle få en forståelse for at vikingetiden er meget lang tid siden. Dette lykkedes os ikke, eleverne lærte hurtigt at sætte tallene rigtigt på tidslinjen, men de havde ikke nogen forståelse for tiden. Denne manglede forståelse for at vikingerne levede for over 1000 år siden, kom til udtryk i forskellige kommentarer om hvorvidt vikingerne har gået på samme skole som dem eller om de gik på en anden skole.

Eleverne skulle i forløbet producere en planche, og fremlægge denne for klassen. Det var en opgave de aldrig havde prøvet før, men de fandt den meget spændende, og alle eleverne deltog aktivt i at producere planchen samt i fremlæggelsen.

Vi havde sidst i forløbet eleverne med på museum, hvilket vi erfarede sagtens kan lade sig gøre. Eleverne var meget interesseret i de historiske genstande, og lyttede opmærksomt under lærerens fortællinger om genstandene og forskellige historiske personer.

Analyse

Vi har valgt at dele vores analyse op i tre dele: individets psykosociale udvikling herunder tænkningens udvikling, elevernes tidsforståelse herunder kronologi og sammenhæng og historiebevidsthed, samt fordele og ulemper ved at starte historie i 1. klasse. Vi vil analysere alle tre dele ud fra vores spørgeskemaundersøgelse, vores interviews med politiske ordfører og historiedidaktikere, samt vores teori.

Vi har valgt at opdele analysedelen på denne måde, for at gøre vores analyse mere dybdegående, samt for at kunne bruge al vores teori og empiri.

Individets psykosociale udvikling samt tænkningens udvikling

I denne del af analysen, vil vi analysere individets psykosociale udvikling, dog mere specifikt elevernes psykosociale udvikling, da det er elever vi har fokus på. Vi vil i dette analyseafsnit også analysere tænkningens udvikling. Til det vil vi bruge teorien om individets psykosociale udvikling,

tænkningens udvikling samt vores empiri i form af spørgeskema og interviews med historiedidaktikere.

42,74 % af dem der har svaret, på vores spørgeskema, mener at det er elevernes mentale udvikling der er grund til, at historie først starter i 3. klasse.

Hvis vi kigger på Eriksons teori, om individets psykosociale udvikling, går eleverne ifølge Erikson, i perioden *skolealder*, der strækker sig fra ca. 6/7 - 12 års alderen, fra "*hvorfor det*"-alderen til "*hvad nu hvis*"-alderen. Dette vil man kunne udnytte i historie, da det er et problemorienteret fag, hvor eleverne skal kunne undre sig.

Ifølge Eriksons teori, oplever eleven i denne periode en lyst til at samarbejde med andre samt en lyst til at fremstille noget. Denne lyst er relevant at udnytte i historieundervisningen, da eleverne i højere grad vil være motiverede for de opgaver de bliver stillet. Hvis man også inddrager elevernes egne erfaringer, vil der være større chance for at eleverne har en indre lyst til at fremstille noget.

Eleven vil i denne periode opleve en krise ift. driftighed kontra mindreværd. Det er derfor vigtigt at læreren møder eleverne der hvor de er fagligt, samt anerkender og roser eleverne. Med den rette opbakning, vil eleverne komme ud af krisen på en sund måde. De vil dermed opnå en følelse af kompetence - at de kan udrette den opgave som de er blevet sat til.

I stadiet *skolealderen* er det skolen, som er den mest betydningsfulde relation. Erikson mener at skolen skal være præget af meningsfulde aktiviteter, samt et godt samarbejde mellem alle parter, der derved sikrer spændende opdagelser fra den virkelige verden.

Her kan historiefaget spille en stor rolle, da det i historiefaget giver god mening at eleverne skal ud og gå på opdagelse i den "store verden".

Den andenstørste svarkategori, med 41,53 % stemmer, tror at det er pga. pladsmangel i skemaet, at historiefaget først starter i 3. klasse.

Rune Christiansen mener at historie først starter i 3. klasse fordi, man i de tidlige skoleår, gerne vil styrke læsning samt sikre at det er muligt at læse tekster i andre fag, derfor er der ikke plads til historie. Han mener derfor, at grunden til at historie ikke starter i 1. klasse, er:

“ (...) at 3. klasse, er et niveau hvor man tænker at nu er det muligt for eleverne at læse tekster, nu er der tilstrækkelig meget sådan abstrakt forståelse til at man kan arbejde med tiden, også en tid der rækker udover den personlige tid - også er 3. klasse valgt ud fra det”
(Se bilag nr. 6).

Ifølge ovenstående citat siger Rune Christiansen, at nogle mener at eleverne ikke kan have historie før de til en vis grad, har lært at læse og skrive. Dette mener vi ikke er korrekt, da man sagtens kan undervise i historie uden at eleverne behøver at læse eller skrive. De fleste elever kan samt elsker at tegne, derfor er det oplagt at bringe tegning ind i undervisningen. Man kan også læse en historie for eleverne, eller f.eks. se et videoklip af hvordan gamle dage så ud.

I forhold til citatet mener Rune Christiansen også at eleverne først i 3. klasse har en tilstrækkelig abstrakt forståelse, til at man kan arbejde med tid, som også rækker udover den personlige tid. Dette vil vi give ham ret i, derfor vil vi som udgangspunkt arbejde med den personlige tid i 1. klasse, og derfra bygge på ift. tidsforståelsen.

Vi har også valgt at vores undervisningsforløb skal tage udgangspunkt i den personlige tid.

Historiedidaktikeren Jens Aage Poulsen mener at det har en historisk forklaring, ift. hvornår historie starter, der stammer fra den sthyrske cirkulære.

Han mener dermed, at det er traditionen der spiller den største rolle, ift. hvornår historiefaget starter. Han mener derfor, at det ikke har noget at gøre med det udviklingsmæssige eller at der er andre begrundelser for dette.

Vores hypotese er den samme som Jens Aage Poulsens syn på grunden til at historie først starter i 3. klasse, nemlig: *at historieundervisningen først starter i 3. klasse på grund af gammel tradition, og ikke på grund af elevernes manglede mentale evne for forståelse af fagets indhold og begreber.*

Vi har dog ikke kunne finde et endegyldigt svar på hvorfor historie først starter i 3. klasse.

I vores spørgeskemaundersøgelse viste det sig, at der var nogle der mente at stoffet i historie er for svært for eleverne, samt at de ej hellere har udviklet den refleksionsevnen det kræver, når man har historie.

Men hvis man kigger på Piagets teori om tænkningens udvikling, er elevernes tænkning mere logisk og systematisk efter 6 års alderen. Det vil sige at eleverne er i stand til at se flere aspekter af en situation, samt tage dem i betragtning.

Eleverne er derudover også i stand til at tænke baglæns, og de kan følge en tanke eller en række handlinger tilbage til udgangspunktet.

Ud fra Piagets teori, vil vi derfor mene at elevernes evne til at tænke er udviklet nok til at kunne forstå historie i 1. klasse.

Piaget påpeger dog, at man skal huske at, for at eleverne kan tænke logisk og løse problemer i hovedet, skal det være konkret, og helst med illustrationer og eksempler. Dette er fordi eleverne vil have svært ved at løse et problem hvis det bliver overdraget rent verbalt.

Piaget mener også at børns tænkning udvikles ved at de aktivt handler, og udforsker deres omverden.

Delkonklusion

Ud fra ovenstående analyse, mener vi at elevernes mentalitet er udviklet nok til at kunne forstå historie i 1. klasse. I forhold til Eriksons teori, er eleverne i stadiet *skolealderen* aktive, nysgerrige og er undrende overfor ting, men har også en krise i form af ift. mindreværd.

Vi kan derfor konkludere at hvis læreren er støttende samt møder eleverne der hvor de er fagligt, så er deres mentalitet udviklet tilstrækkeligt, til at kunne forstå historiefaget og nogle af de elementer faget rummer. Dog skal undervisningen ifølge Erikson, være præget af meningsfulde aktiviteter, samt sikre at eleverne oplever spændende opdagelser fra den virkelige verden.

Ud fra vores interviews med historiedidaktikerne samt vores spørgeskema, er vi nået frem til den konklusion, at der kan være mange grunde til, at historie først starter i 3. klasse. Her kan f.eks. nævnes tradition og pladsmangel i skemaet, som nogle af de største faktorer til at historie først starter i 3. klasse.

Ud fra Piagets teori om tænkningens udvikling, kan vi også konkludere at elevernes evne til at tænke er udviklet nok til at kunne forstå historie i 1. klasse. Eleverne kan dog have svært ved at

forstå en opgave, hvis den udelukkende leveres mundtligt, derfor er det vigtigt at vise det med illustrationer og eksempler.

Elevernes tidsforståelse

I vores analyse af elevernes tidsforståelse, vil vores teori om historiebevidsthed, kronologi og sammenhæng, samt tidsforståelsen komme i spil. Derudover vil vi benytte forskellige udtalelser fra historiedidaktikerne i dette afsnit.

Til spørgsmålet, *hvilke elementer tænker du, at man skal være særligt opmærksomme på i sin undervisning, hvis det skal lykkes i en 1. klasse*, svarede historiedidaktiker Rune Christiansen følgende:

“At børns tidsforståelse er anderledes. Altså det første man skal forstå det er, at børn i denne alder har en meget ringe abstrakt tidsforståelse. Altså det er det der sker nu, det jeg kan huske der skete, hvis vi er heldige og har arbejdet med det, det som skete for dem jeg kender, da de var på min alder. (...) Altså den der sådan abstrakte tidsfølelse som vi bygger op som voksne, og som i forvejen er svær at etablere, den findes slet ikke hos et så lille barn. Og den er svær at etablere, hvis man ikke har nogen konkrete ting/figurer at bygge den op på, fordi den er meget abstrakt og det kræver at man kan holde en linje inden i hovedet over ting der ikke findes, og det er rigtig svært for børn i forvejen. (...)” (Se bilag nr.7).

I citatet påpeger Rune, at børns tidsforståelse er markant anderledes i indskolingen, end på mellemtrinnet og i udskolingen, og at man derfor skal være opmærksom på dette problemfelt hvis undervisningen skal starte allerede i 1. klasse. Derudover påpeger han at tidsforståelsen er svær at etablere, hvis ikke bygger den op på konkrete ting og personer, dette er noget man skal være opmærksom på når undervisningen tilrettelægges.

Som nævnt i teoriafsnittet om elevernes tidsforståelse, kan elevernes problemer med at forstå tid, ud fra Peter Lees teori, beskrives på følgende måde: Eleverne har ofte svært ved at forstå og

forholde sig til, den lange varighed af perioder i fortiden, samt det tidsmæssige rum der er mellem fortiden og nutiden.

Det at eleverne har svært ved at forstå og forholde sig til tid i historiefaget, var noget af det vi erfarede i vores praktikperiode, som vakte interessen for denne opgave. Vi oplevede elever som gav udtryk for at have forstået det historiske emne vi arbejdede med, men som samtidig spurgte os om vikingerne havde gået på samme skole om dem. Spørgsmål som disse, er hvad man kan forvente fra elever, hvis tidsforståelse stadig figurerer i den konkrete tid og ikke den abstrakte tid som er nødvendig for at forstå den store sammenhæng der er mellem de forskellige emner i historiefaget.

Derudover påpeger Lee at eleverne ofte prøver at overføre deres hverdags tid, til den tid de møder i historiefaget. Dette gør eleverne, fordi de hurtigt, i deres opvækst, bliver fortrolige med deres hverdags tidsforståelse. Denne hverdagstid er den konkrete tid, og det giver derfor god mening at eleverne i indskolingen, som ikke har udviklet en forståelse for den abstrakte tid, prøver at overføre denne tid til historieundervisningen. Man skal derfor være opmærksom på dette problemfelt, og sørge for at definere tidsbegrebet for og især i samspil med eleverne, så de alle har den samme forståelse for og af tid.

Et andet problem som skal påpeges, ift. den historiske tid, er periodisering. Periodisering fungerer som historikerens måde at organisere og kategorisere fortid i størrelser, som gør det muligt at tale om den. Dette er et problem, hvis undervisningen skal startes tidligere end 3. klasse, og det kan diskuteres om ikke også det er et problem i 3. klasse. Det er, blandt andet, et problem fordi periodisering kan rumme tidsmæssige forskydninger og fordi eleverne har svært ved at forstå tid, og derfor vil have svært ved at forstå disse perioder af tid som befinder sig så langt fra elevernes virkelighed.

"Et andet eksempel er 'Renæssancen'. I Danmark er der tradition for at betragte Reformationen som indgang til Renæssancen som periode, dvs. fra 1536 og frem, mens Renæssancen i europæisk

perspektiv betragtes som en periode, der indledes i slutningen af 1300-tallet” (Nielsen & Knudsen, 2015, s. 33).

Ovenstående citat beskriver et problem, som gør historieundervisningen endnu sværere at forholde sig til, for elever, fordi tidsbegrebet er svært nok i sig selv at forstå. Med periodisering skal eleverne også forstå at den abstrakte tid bliver inddelt i perioder, som kan variere i start- og sluttidspunkt samt længde, alt afhængigt af om det er Danmarks eller verdenshistorien vi arbejder med.

Vi mener dog ikke at man behøver at snakke om periodisering før de ældre klassetrin, da eleverne nemmere vil kunne forstå periodiseringsbegrebet, når de har en grundigere forståelse af tidsbegrebet. Men vi finder det relevant at påpege problemet, med periodisering og sammenhængen til tidsforståelsen, fordi vi antager at man, ved at arbejde mere med tidsbegrebet i indskoling, vil kunne bygge et fundament som vil gøre det nemmere for eleverne at forstå periodisering i slutningen af mellemtrinnet og udskoling.

Historiedidaktiker Rune Christiansen påpeger, i vores interview, at der vil være en stor fordel i at starte undervisningen i 1. klasse, frem for i 3. klasse, fordi man vil få arbejdet mere med tidsbegrebet og elevernes forståelse af den konkrete tid inden man, som historielærer, kaster sig ud i den abstrakte tid.

“Jamen altså, de helt indlysende fordele de er at man får arbejdet lidt med tidsbegrebet inden at man kaster sig væk fra den personlige tid og over i den abstrakte og samfundsmæssige tid, at man får etableret nogle forståelser omkring kausalitet, altså hvorfor ting sker” (Bilag 8).

Dette er også noget vi antager vil have en positiv effekt, altså at starte undervisningen og fokuset på elevernes tidsforståelse i 1. klasse, og dermed være en fordel.

Peter Lee omtaler en opgave hvor der arbejdes med elevernes forståelse af fortiden og nutiden / gammelt og nyt. Han siger at eleverne oftest vil lægge billeder med moderne beskidte/ødelagte

ting i en kasse forbeholdt fortiden, og billeder med en ren og pæn genstand fra et museum vil oftest komme i kassen forbeholdt nutiden.

En sådan opgave er meget relevant at arbejde med i indskolingen, for at udfordre elevernes forståelse af hvad der er nyt og hvad der er gammelt, samt udbygge elevernes historiebevidsthed, altså deres forståelse af at noget hører fritiden til, noget hører nutiden til og noget hører til fremtiden.

Peter Brunbech kommer med følgende udtalelse, ift. børns tidsforståelse og hvordan det kan være nyttigt at arbejde med forskellige begreber, som eleverne kender til:

"Børn har sådan en klassisk tidsforståelse, at fortiden det er før jeg blev født, og historie er endnu ældre og gamle dage er dengang mor eller mormor var barn - det skifter lidt, om det er mor eller mormor. Så de har sådan nogle begreber de kæmper med, og sætter på det, og gå ind og arbejde med de begreber og snakke om de begreber og udvikle de begreber og de forståelser på deres relevante alderstrin, det er noget af det man f.eks. kunne lægge i en historieundervisning fra før 3. klasse" (Bilag 9).

Peter pointerer i citatet, at det er vigtigt at arbejde med tidsforståelsen fordi eleverne har en klassisk tidsforståelse, dvs. at de f.eks. tror at gamle dage er da mor eller mormor var barn, hvilket det også godt kan være, men i historieundervisningen er vi nødt til at udfordre disse begreber, for at forstå elevernes tidsforståelse. For at arbejde med tidsforståelsen bliver man nødt til at bearbejde begrebet *tid*, da eleverne har en anden opfattelse af tid end den vi arbejder med i historiefaget.

I vores teoriafsnit om kronologi og sammenhæng pointerer vi at alle mennesker danner billeder i hovedet af hvordan fortiden har set ud, samt hvordan historiske begivenheder, personer etc. er placeret i forhold til hinanden. Dette gør elever også, dog er deres mentale kort over fortiden for det meste kludret sammen. Det vil sige at eleverne har svært ved at placere de forskellige aspekter af fortiden, i tid og rum i forhold til hinanden. Det er derfor vigtigt at eleverne er bevidste om deres egen viden, da det har betydning for deres forståelse af kronologi og sammenhæng.

Det at eleverne skal være bevidste om deres egen viden, for at placere fortiden i tid og rum i forhold til hinanden, er et stort krav i indskolingen og kan derfor være problematisk. Det er derfor relevant at bygge undervisningen, i indskolingen, op omkring relativ kronologi, fordi eleverne her skal placere begivenheder ift. hinanden, uden brug af historiske fakta som årstal. Derudover kan relativ kronologi benyttes til at arbejde med elevernes livsverden, ift. at skulle placere mormors barndom i forhold til mors og elevens egen barndom.

Følgende citat, fra vores teoriafsnit om historiebevidsthed, beskriver hvad denne bevidsthed indeholder, samt på hvilket stadie den befinder sig i indskolingen:

historiebevidsthed er evnen til at kunne orientere sig og reflektere i tid, og derfor udvikler denne sig anderledes hos indskolingselever end hos udskolingselever og voksne. Indskolingselevernes oplevelse af tid er knyttet til dem selv, og de fysiske omgivelser, og ikke til noget lineært, objektivt og abstrakt.

Alle mennesker har en historiebevidsthed, det handler bare om hvor udviklet den er. Hos indskolingselever, er historiebevidstheden ikke særlig udviklet, og den figurerer stadig i den konkrete tid, som er centreret omkring elevens livsverden, altså det eleven kan huske er sket, det som sker nu og det der er sket for personer eleven kender. Dette betyder at hvis man skal undervise i historie i 1. klasse, skal man være meget opmærksom på elevernes tidsforståelse, og på at det ikke er muligt for dem at orientere sig og reflektere i tiden, på samme måde som på mellemtrinnet og i udskolingen. En undervisning skal bygges op omkring elevens livsverden, og tage udgangspunkt i hvor eleven befinder sig fysisk og psykisk.

Delkonklusion

Ud fra analysen, kan vi konkludere at der er mange elementer indenfor tidsbegrebet, som man skal være opmærksom på, i sin historieundervisning. Tidsbegrebet er meget abstrakt, og er svært for mange elever at forholde sig til, hvilket gør at de prøver at overføre deres hverdags-tid, til den tid der arbejdes med i historieundervisningen. Derudover kan det ud fra udtalelser, fra historiedidaktiker Rune Christiansen, konkluderes at det vil være en fordel at starte arbejdet med tidsbegrebet tidligere end 3. klasse, fordi dette vil give mulighed for at arbejde med elevernes

konkrete tid, inden vi går i gang med den abstrakte tid. Vi kan også ud fra vores analyse konkludere, at det muligvis vil have en positiv effekt at arbejde med elevernes forståelse af tidsbegrebet, allerede i 1. klasse, for at opbygge et solidt fundament hos eleverne til historieundervisningen på mellemtrinnet og i udskolingen.

Derudover kan det konkluderes at, når man arbejder med kronologi og sammenhæng i indskolingen, skal det være relativ kronologi der skal arbejdes med.

Vi kan samtidig konkludere at elevernes historiebevidsthed, i indskolingen, ikke befinder sig på en særlig højt taksonomiske niveau, og dette er derfor noget man skal tage højde for i planlægningen og gennemførelsen af undervisningen. Elevernes historiebevidsthed befinder sig omkring elevernes livsverden, og det er derfor dette undervisningen skal tage udgangspunkt i.

Fordele og ulemper ved at starte historie i 1. klasse

Der kan være mange fordele og ulemper ved at starte historieundervisningen i 1. klasse.

Derudover vil der opstå nogle udfordringer på vejen, Peter Brunbech mener f.eks. at:

"Fagets helt store udfordring er, hvordan vi får eleverne lært at faget handler om dem. At det faktisk er relevant for dem, fordi det gennemsyner hele vores samfund. Forestillinger om hvem vi er, forestillinger om fortiden" (Bilag 10).

Udfordringen med at få eleverne til at forstå, at historie handler om dem, kan historie i 1. klasse måske afhjælpe. Ved at starte med den *lille historie*, kan eleverne, i de større klasser, bedre forholde sig til deres egne roller i den *store historie*. En af fordelene ved dette, er at eleverne får en forståelse af at de selv er en del af historien samt at de er medskabere af den.

48,39 % af svarpersonerne i vores spørgeskema mente, at en af de største fordelene ved at starte historie i 1. klasse, er at der kan være mere fokus på elevernes dannelse gennem historiefaget.

Dette mener vi også er en af de vigtigste fordele ved at starte historie i 1. klasse, da historie er et dannelsesfag. Vi vil ikke yderligere kommentere på dette, før til den mundtlige eksamen, da vi finder dannesperspektivet relevant, dog for stort til at kunne udfolde det i vores opgave.

44,35 % af svarpersonerne mente at der, ved at starte historie i 1. klasse, er mere tid til fordybelse i de historiske emner.

Der er mange historiske emner som man kan komme omkring, derudover er der historiekanon som man kan støtte sig op ad. Ved at starte historie i 1. klasse vil eleverne kunne komme omkring flere historiske emner, samt få en større historiebevidsthed gennem disse emner.

For at det skal være en fordel at starte historie i 1. klasse, mener Jens Aage Poulsen, at historie:

“Det skal være noget som knytter sig til deres egen forståelse, deres eget liv og kan bidrage til at udvikle det, for det er jo histories opgave hele vejen igennem, det er dét helt grundlæggende - at det de lærer i historie er ikke vigtigt i sig selv, det skal bruges til at de kan forstå sig selv og deres samfund, så de kan tage bestik af nogle muligheder” (Bilag nr. 11).

Ud fra ovenstående citat kan vi konkludere at for at historieundervisning i 1. klasse skal lykkes, bliver læreren nødt til at planlægge undervisningen ud fra elevernes eget liv og oplevelser samt tager udgangspunkt i deres forståelser.

Som Jens Aage siger i citatet, er det ikke det eleverne lærer der er vigtigt, men at eleverne har en forståelse for sig selv i forhold til det samfund de lever i.

Rune Christiansen mener at en af de fordele der er med at starte historie i 1. klasse er, at:

“Jamen altså, de helt indlysende fordele de er at man får arbejdet lidt med tidsbegrebet inden at man kaster sig væk fra den personlige tid og over i den abstrakte og samfundsmæssige tid, at man får etableret nogle forståelser omkring kausalitet, altså hvorfor ting sker” (Bilag nr. 12).

Rune Christiansen lægger i dette citat vægt på, at en af fordelene er, at eleverne får arbejdet mere med tidsbegrebet og den personlige tid inden de når til den mere abstrakte tid.

Den abstrakte tid er svær at forstå for mange elever, derfor er vi enige i at det klart er en fordel at starte historie i 1. klasse, med mere fokus på tidsforståelsen samt den personlige/relative tid.

Eleverne vil også bedre kunne forstå den abstrakte tid samt kronologi og sammenhæng, når de har en udviklet tidsforståelse.

Hvis man skal starte historie i 1. klasse, mener Peter Brunbech at:

"Metoderne skal følge med. Det har ikke nogen selvstændig værdi at starte faget i 1. klasse, hvis man kører det som det gør fra 3. klasse på nuværende tidspunkt" (Bilag 13).

Ud fra dette citat tolker vi, at historielæreren er nødt til at være indstillet på at planlægningen samt udførelsen af historieundervisningen skal være anderledes end den er nu, det er ikke nok bare at starte fra en kronologisk rækkefølge, og dermed følge de forskellige tidsperioder med elevernes klassesetning.

Derudover mener han også at:

"Hvis man kan udvikle didaktikker og pædagogikker, der handler om hvordan kan du snakke om de her historiske tidsmæssige begreber, så tror jeg der er den fordel at eleverne ikke oplever det som et eller andet der ligger fjernt fra dem selv - noget der netop er den her bog" (Bilag 14).

Ud fra dette kan man sige, at der skal udvikles nye didaktikker og pædagogikker for, hvordan historieundervisningen i 1. klasse skal gribes an.

Hvis ikke der udvikles sådanne didaktikker, vil det være svært for historielæreren at vide hvordan undervisningen skal planlægges og udføres.

Når vi ser på de ulemper der kan være ved at starte historie i 1. klasse, er den største ulempe pladsmangel i skemaet.

Vores spørgeskema viste at 50,41 % af svarpersonerne mente at den største ulempe, ved at starte historie i 1. klasse, er pladsmangel i skemaet.

Ud fra vores synspunkt, er dette også en af de største ulemper ved at starte historie før 3. klasse. Eleverne har allerede mange undervisningstimer på en dag, og det vil blive for meget for elever i 1. klasse, hvis der kommer mere skematimer på.

Vi mener dog at man godt kan finde en løsning på dette problem. Man kan f.eks. slå historie og kristendom sammen indtil 3. klasse, man kan også vælge at fjerne én skematime til fordel for historie.

Den andenstørste ulempe ved at starte historie i 1. klasse er ifølge vores spørgeskema, at eleverne ikke kan forstå faget.

Dette mener vi ikke er korrekt, da vi allerede i vores analysedel omkring elevernes mentale udvikling, har konkluderet at deres mentalitet er udviklet i en sådan grad, at de godt vil kunne forstå historie, dog med den forudsætning at det kræver en del af historielæreren.

Rune Christiansen nævner tre ting han ser som ulemper ved at starte historie i 1. klasse:

“Ja altså, der er tre kan man sige. Den ene er den som fylder mest, der er simpelthen hvad skal vi erstatte? Altså skal eleverne have flere timer, eller skal der skubbes nogle timer ud af noget andet. (...)

Dertil kommer så de to andre ting, nemlig det man kan kalde den fagdidaktiske barriere, det her med at lærerne skal kunne arbejde med børns tidsforståelse også på et tidspunkt hvor de er meget svage tekst læsere - historiefaget er typisk meget tekst tungt, og der skal man have flere didaktiske redskaber til at arbejde med så små elever, som man har i 1.-2. klasse hvor tekstforståelsen er svagere og hvor tiden er mere konkret og mindre abstrakt. Og endeligt så er der sådan det man kan sige, det materialemæssige, der er heller ikke ret mange gode undervisningsmaterialer som vil kunne anvendes” (Bilag 15).

Rune Christiansen mener altså, at de tre ulemper er; pladmangel i skemaet, det didaktiske ift. elevernes tidsforståelse samt at eleverne er svage tekst læsere og den sidste ulempe er at der ikke er udviklet gode undervisningsmaterialer, da der aldrig har været fokus på at starte historie tidligere end 3. klasse.

Dette er nogle ulemper, vi også mener at man skal have fokus på hvis historie skal starte i 1. klasse.

Historielæreren er nødt til at finde andre måder at lære eleverne historie end gennem bøger, da eleverne ikke kan læse endnu. Vi ser dog denne udfordring som noget man sagtens kan håndtere, da der er mange andre måder man kan lære historie på.

Delkonklusion

Vi kan ud fra dette analyseafsnit konkludere, at der er mange fordele og ulemper ved at starte historie i 1. klasse.

Nogle af de største fordele er bl.a. dannelsesperspektivet, mere fordybelse i de historiske emner, samt arbejdet med tidsbegrebet.

I forhold til ulemper, kan vi konkludere at der er tre større udfordringer/ulemper. Den første og største ulempe er pladmangel i skemaet, hvis historie skal begynde i 1. klasse, er der nogle andre fag der må vige.

Den anden ulempe er at eleverne har en anden tidsforståelse end voksne.

Den sidste ulempe er at der ikke er udviklet undervisningsmateriale til historie i 1. klasse, da der aldrig har været fokus på at starte historie tidligere end 3. klasse.

Vi ser ikke ulemperne som værende barriere der ikke kan overkommes, men tværtimod som noget der sagtens kan arbejdes med.

Konklusion

Hvorfor kan det være relevant at undervise i historie allerede i 1. klasse, og hvordan kan en sådan undervisning gribes an, med fokus på elevernes tidsforståelse og tidsbegrebet i historiefaget?

Vi kan konkludere, at det kan være relevant at starte historieundervisningen i 1. klasse frem for i 3. klasse, hvis undervisningen tilrettelægges ud fra elevernes forståelser, og ikke bare trækkes ned fra 3. klasse til 1. klasse og bliver en undervisningen i klassisk forståelse. Man kan styrke elevernes forståelser af bl.a. konkret og abstrakt tid, hvis faget opstartes i 1. klasse, derudover vil man kunne bygge bro mellem forskellige førskole projekter, samt kunne give eleverne en bedre forståelse af at historie er relevant for dem.

Derudover kan vi konkludere at en historiefagsundervisning i 1. klasse, skal tage udgangspunkt i elevernes verden, altså hvor de befinder sig fysisk og psykisk. Med fysisk mener vi at nærområdet skal inkluderes i undervisningen. Undervisningen skal ikke være fagfaglig og have fokus på perioder, årstal og personer, men fokusere på elevernes forståelse af den konkrete tid, derudover skal den skal være familie og hverdagsorienteret.

Vi mener at elevernes mentalitet er udviklet nok til at kunne forstå historie i 1. klasse. Elever i 1. klasse er nemlig aktive, nysgerrige og er undrende overfor ting, og dette er en fordel for historiefaget. Undervisningen i 1. klasse skal dog være præget af meningsfulde aktiviteter samt opdagelser fra den virkelige verden.

Vi kan ud fra vores analyse konkludere at elevernes evne til at tænke, er udviklet i sådan en grad, at de sagtens kan forstå historie og nogle af de elementer der indgår. Man skal dog være opmærksom på, at eleverne kan have svært ved at forstå en opgave, hvis den udelukkende leveres mundtligt, derfor er det vigtigt også at vise opgaven gennem illustrationer og eksempler.

Ud fra analysen, kan vi konkludere at der er mange elementer indenfor tidsbegrebet, som man skal være opmærksom på, i sin historieundervisning.

Tidsbegrebet er meget abstrakt, og er svært for mange elever at forholde sig til, hvilket gør at de prøver at overføre deres hverdags-tid, til den tid der arbejdes med i historieundervisningen.

Derudover kan det ud fra udtalelser, fra historiedidaktiker Rune Christiansen, konkluderes at det vil være en fordel at starte arbejdet med tidsbegrebet tidligere end 3. klasse, fordi dette vil give mulighed for at arbejde med elevernes konkrete tid, inden vi går i gang med den abstrakte tid.

Derudover kan det konkluderes at, når man arbejder med kronologi og sammenhæng i indskolingen, skal det være relativ kronologi der skal arbejdes med.

Vi kan samtidig konkludere at elevernes historiebevidsthed, i indskolingen, ikke befinder sig på en særlig højt taksonomiske niveau, og dette er derfor noget man skal tage højde for i planlægningen og gennemførelsen af undervisningen. Elevernes historiebevidsthed befinder sig omkring elevernes livsverden, og det er derfor dette undervisningen skal tage udgangspunkt i.

Vi kan ud fra dette analyseafsnittet om fordele og ulemper ved at starte historie i 1. klasse konkludere, at der er mange fordele og ulemper ved dette.

Nogle af de største fordele er bl.a. dannelsesperspektivet, mere fordybelse i de historiske emner, samt arbejdet med tidsbegrebet.

I forhold til ulemper, kan vi konkludere at der er tre større udfordringer/ulemper. Den første og største ulempe er pladmangel i skemaet, hvis historie skal begynde i 1. klasse, er der nogle andre fag der må vige.

Den anden ulempe er at eleverne har en anden tidsforståelse end voksne.

Den sidste ulempe er at der ikke er udviklet undervisningsmateriale til historie i 1. klasse, da der aldrig har været fokus på at starte historie tidligere end 3. klasse.

Vi ser ikke ulemperne som værende barrierer der ikke kan overkommes, men tværtimod som noget der sagtens kan arbejdes med.

Forslag til undervisningsforløb

Vi har i opgaven, gennem vores undersøgelse, fundet belæg for at man godt kan starte historieundervisningen tidligere end 3. klasse. Den eneste umiddelbare barriere for at starte faget i 1. klasse er elevernes skema positioner, og vi kan umiddelbart ikke gøre os til dommere over hvilke fag der skulle undvære en time om ugen, til fordel for historiefaget.

Vi har ud fra vores teori og empiri udarbejdet følgende undervisningsforløb til historieundervisning i 1. klasse. Alle undervisningsaktiviteterne er udarbejdet ud fra de forskellige teorier vi har benyttet i opgaven.

Forløbet strækker sig over 8 uger, af 1 undervisningstime om ugen. Forløbet er opdelt i 4 faser, og hver fase består af 2 gange 45 minutter.

Alle mål samt kompetenceområdet der arbejdes med, i vores forløb, er noget vi selv har udarbejdet da der ikke findes mål osv. til historieundervisningen i 1. klasse.

Kompetenceområdet der arbejdes med i vores forløbet er: *Elevens historie*.

Beskrivelse af kompetenceområdet:

Eleverne arbejder med at anvende erfaringer og viden om fortiden til at orientere sig i og forstå nutiden. Eleverne forstår sig selv som historieskabte og medskabere af historie.

Målene for forløbet er lavet med inspiration fra FFM. Der er enkelte overordnede mål, samt mål for aktiviteterne. Målene er udarbejdet ud fra Blooms taksonomi (Bilag 16), med fokus på at eleverne skal bevæge sig fra det redegørende niveau opad mod det mere analyserende og vurderende niveau.

De overordnede mål for forløbet hedder:

Eleverne kan forholde sig til konkret tid.

Eleverne kan, ud fra deres egen historie, arbejde med relativ kronologi.

Eleverne kan udarbejde en tidslinje, hvorpå deres historie præsenteres, ud fra princippet om relativ kronologi.

Eleverne kan forklare forskelle på deres bedsteforældres og deres egen barndom.

Eleverne kan sammenligne deres barndom med deres bedsteforældres.

De undervisningsmaterialer vi har brugt i forløbet, er hjemmelavet. Eventuelle materialer vil blive vedhæftet som bilag, til denne opgave.

Vores forløb er opbygget med **klassesamtaler**, **aktiviteter** og **evalueringer**, og alle tre punkter vil være repræsenteret i alle faser.

Fase 1

Introduktion til historiefaget i 1. klasse, denne introduktion skal foregå som en **klassesamtale**.

- Hvad er historie? Din og min historie?
- Hvad er tid? Fortid, nutid og fremtid? i dag, i går og i morgen?
- Hvornår var *gamle dage*?

Introduktionen skal give læreren en fornemmelse af hvor klassen befinder sig ift. deres konkrete tid, og forståelser af tid.

Aktivitet: Eleverne skal lave stamtræer. Stamtræerne dækker over eleven selv, forældre og søskende, samt bedsteforældre.

Mål:

Eleverne kan beskrive sammenhængen mellem sig selv, sine forældre og sine bedsteforældre.

Eleverne forstår sammenhængen mellem sig selv, sine forældre og sine bedsteforældre.

Aktivitet: Eleverne skal lave en personlig tidslinje. Dette gøres med billeder (må gerne tegnes) og enkel tekst (navne og fødselsdatoer). Eleverne starter tidslinjen op i timen, og skal færdiggøre den derhjemme med deres forældre. Enkelte af tidslinjerne fremlægges på klassen, og alle tidslinjerne hænges derefter op i klassen.

Mål:

Eleverne kan producere en personlig tidslinje.

Eleverne kan forklare forholdene/begivenhederne på deres personlige tidslinje.

Eleverne forbedrer deres kompetence indenfor forståelsen af den konkrete tid.

Fremlæggelse af tidslinjer og stamtræer sker i anden undervisningsgang i fase 1.

Aktiviteterne hjælper eleverne hen mod en forståelse af *deres historie*, en større forståelse for tidsbegrebet, samt for det tidsrum de og deres forældre, evt. bedsteforældre, lever i.

Evalueringen af første fase består af en formativ evaluering, læreren skal have fokus på hvordan den enkelte elev kan udvikle sine kompetencer yderligere og det fremtidige undervisningsforløb skal tilpasses klassens elever.

Fase 2

Fase 2 starter med en **klassesamtale** om spor fra fortiden, også kaldt kilder. Spørgsmål man evt. ville kunne diskutere med eleverne:

- Hvad er et spor?
- Efterlader vi os spor i hverdagen?
- Hvordan kan man finde spor?
- Hvad kan spor fortælle?
- Hvilke spor har i efterladt i dag?

Aktivitet: Historien om mig - hvilke spor har jeg efterladt mig i dag og i går? Eleverne skal overveje hvilke spor de har efterlade sig det sidste døgn, dette kan f.eks. være hjemme på deres værelse, på vej til skole eller i skolen. Herefter skal de tegne og evt. skrive hvilke spor de er kommet i tanke om. Aktiviteten afsluttes med en klassesamtale hvor eleverne fortæller om deres spor, hvorfor det er spor og hvad de kan fortælle om fortiden.

Mål:

Eleverne kan forklare hvad spor er.

Eleverne kan forklare hvad man kan bruge spor til.

Eleverne kan forklare hvad deres spor kan fortælle om fortiden.

Eleverne kan overveje hvilke spor de selv har efterladt sig.

1 undervisningsgang i fase 2, afsluttes med en perspektivering til den store historie. Elevernes opnåede viden om spor, benyttes til at snakke om fortiden generelt og hvordan man i historiefaget benytter spor til at sige noget om fortiden.

Aktivitet: "Fortæl en historie videre, og se om den har ændret sig når den kommer hjem."

Eleverne skal stå i en eller flere rundkredse, også starter en elev med at hviske en historie til den næste elev osv. historien siges højt når den kommer tilbage til den første elev, og sammenlignes med den oprindelige historie. (de oprindelige historier kan evt. skrives ned af læreren)

Efter denne aktivitet tager læreren en klassesamtale med eleverne om hvad der skete i legen.

- Hvorfor ændrede historierne sig?
- Hvad kan man gøre for at sikre sig at historierne ikke ændre sig?
- Har du oplevet lignende situationer i din hverdag?

Mål:

Eleverne kan beskrive hvordan historien ændrede sig.

Eleverne kan forklare hvorfor historien ændrede sig.

Eleverne kan sammenholde aktivitetens problemfelt med deres eget liv.

Klassesamtale: Fase 2, afsluttes med en samtale om at der er forskel på elevernes fritid og den fritid deres forældre og bedsteforældre havde. Eleverne får som opgave at undersøge deres forældres, bedsteforældres og oldeforældres fritid, da de var på elevernes aldre, til næste undervisningsgang (Fase 3).

Evalueringen af anden fase består af en formativ evaluering, læreren skal have fokus på hvordan den enkelte elev kan udvikle sine kompetencer yderligere og det fremtidige undervisningsforløb skal tilpasses klassens elever.

Fase 3

Fase 3 starter med en **klassesamtale**. Denne samtale tager udgangspunkt i elevernes lektier fra fase 2, altså hvad deres forældre, bedsteforældre og oldeforældre lavede i deres fritid. Eleverne opfordres til at sammenligne med deres egen fritid.

Et reflekterende spørgsmål til eleverne kunne være: *Hvordan tror du det bliver i fremtiden?*

Mål:

Eleverne kan forklare forskellene på deres egen fritid og den fritid f.eks. deres oldeforældre har haft.

Eleverne kan sammenligne deres egen fritid og den fritid f.eks. deres oldeforældre har haft.

Eleverne kan reflektere over hvordan fritiden bliver for fremtidens børn.

Aktivitet: Ud fra de forskelle der er fundet, i klassesamtalen, finder vi nogle elementer som kendetegner elevernes egen fritid, deres forældres fritid, deres bedsteforældres fritid og evt. deres oldeforældres fritid, da de var på elevernes aldre. Disse elementer skal bruges til at udarbejde et skuespil.

Eleverne skal arbejde samme i grupper a 3-4 elever. Hver gruppe får en 'fritid' de skal lave et skuespil over. Eleverne skal arbejde med skuespillet resten af 1 første undervisningsgang, og de første 15 minutter af anden undervisningsgang - herefter skal skuespillene fremvises for klassen, samt snakkes om på klassen.

Mål:

Eleverne kan forklare forskellene på deres egen fritid og den fritid f.eks. deres oldeforældre har haft.

Eleverne kan sammenligne deres egen fritid og den fritid f.eks. deres oldeforældre har haft.

Eleverne kan producere et mindre skuespil, hvor deres egen, forældrenes, bedsteforældrenes eller oldeforældrenes fritid bliver fremvist.

Eleverne kan kritisere skuespillene konstruktivt, ud fra det vi fandt frem til i klasesamtalen.

Evalueringen af tredje fase består af en formativ evaluering, læreren skal have fokus på hvordan den enkelte elev kan udvikle sine kompetencer yderligere og det fremtidige undervisningsforløb skal tilpasses klassens elever.

Fase 4

Fase 4 starter med en **aktivitet**:

“Nyt vs. gammelt, billeder på kort.” (eksempel fra vores analyse)

Eleverne bliver delt op i grupper af 3-4 elever, herefter får de udleveret en stak billeder, som de skal opdele i to kategorier; nye og gamle genstande. Genstandene på billederne varierer i stand, så f.eks. en gammel bil i perfekt stand, bliver sammenlignet med en moderne bil, som er totalt smadret.

Efter aktiviteten er en **klasesamtale** relevant, her kan man evt. komme ind på følgende spørgsmål:

- Hvorfor har i opdelt billederne som i har?
- Hvordan har i opdelt billederne - hvad har i kigget på da i opdelte dem?
- Er et nyt billede gammelt fordi det er i sort/hvid?
- Hvornår er noget gammelt og hvornår er noget nyt?

Mål:

Eleverne kan forstå forskellen på *nyt* og *gammelt*.

Eleverne kan sætte ord på hvilke overvejelser de *gør* sig ift. opdelingen.

Eleverne kan overveje og begrunde hvornår noget er gammelt og nyt.

Evalueringen af fjerde fase består af en summativ evaluering, via en klassesamtale, hvor der opsummeres på hvad eleverne har lært de sidste mange uger.

Metodekritik og diskussion

Det er vigtigt at man i forhold til sin opgave, kan forholde sig kritisk. Derfor vil vi i dette afsnit forholde os kritisk til vores valg af empiri og teori. Vi vil derefter komme ind på nogle emner som vi vil diskutere til den mundtlige eksamen.

I forhold til vores empiri, kan vi konkludere at de havde været bedre for os og vores opgave, hvis vi havde ventet med at sende vores spørgeskema ud, indtil vi havde sat os fast på en retning for opgaven. Dermed har vi ikke kunne stille uddybende spørgsmål ift. elevernes tidsforståelse samt tænkningens udvikling. Dette er ret problematisk da vores fokus er på elevernes tidsforståelse.

Det ville også have været en fordel, hvis vi havde interviewet historielærere, så ville vi kunne se hvad de personer der allerede underviser historie, syntes om at starte historie tidligere.

I forhold til vores to teori afsnit om historiebevidsthed og kronologi og sammenhæng, føler vi det er blevet lidt tyndt. Dette sker idet vi kun har valgt at benytte bøgerne *historiedidaktik* og *Forenklede fælles mål i historie - en håndsrækning*. Vores teoriafsnit og analyse, ville have været mere nuanceret hvis vi havde benyttet en enkelt eller to didaktikere mere, f.eks. Bernhard Erik Jensen og/eller Thomas Binderup. Vi har desværre fundet frem til disse didaktikere meget sent i skriveprocessen, og vi har derfor ikke plads i opgaven.

Vi har i løbet af denne opgave fundet frem til nogle emner, som vi synes er vigtige at diskutere, men der har ikke været nok plads i vores opgave til dette. Vi vil derfor til den mundtlige eksamen lægge op til følgende diskussionsemner:

- Diskussion omkring kristendomsfaget og historiefaget i indskoling - Hvorfor det ene fremfor det andet? Kristendom er et abstrakt fag ligesom historie.

- Talforståelse før tidsforståelse, eleverne skal kunne forstå tal før tid, fordi disse to hænger sammen.
- Kan man overhovedet arbejde med tidsbegrebet i 1. klasse?

Perspektivering

En perspektivering vi finder relevant, er til debatten om dannelse i folkeskolen. Vi finder historiefaget utrolig vigtigt ift. elevernes dannelsesproces, og det vil derfor være relevant at snakke om dannelse i forlængelse af vores undersøgelse, med den foreløbige hypotese at elevernes dannelse, og ikke mindst identitetsdannelse, vil være bedre hvis historiefaget allerede starter i 1. klasse.

Referencer

- Bodersen, P., Laursen, P. F., Agergaard, K., Nielsen, N. G., & Gissel, S. T. (2013). *Effektiv undervisning - Didaktiske nærbilleder fra klasserummet*. København: Gyldendal.
- Broström, S., Holm, U., & Schytte, J. (2006). *Undervisning i indskoling*. Gyldendal.
- Böss, M. (2015). *Historiefaget kan være på vej i graven*. Von Kristeligt-dagblad: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/man-gjorde-et-fag-fortraed.-det-kulturradikale-syn-paa-historie-er-skraemmende-abgerufen>
- Christiansen, R., & Knudsen, H. E. (2015). *Fagdidaktik i historie*. Frydenlund.
- Favrholdt, D. (u.å.). *Tid*. Von Den store danske: http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Menneskets_grundvilk%C3%A5r/tid-abgerufen
- Historie - Fælles Mål, læseplan og vejledning*. (u.å.). Von EMU Danmarks læringsportal: <https://www.emu.dk/modul/historie-f%C3%A6lles-m%C3%A5l-l%C3%A6seplan-og-vejledning-abgerufen>
- Historiefaget i fokus*. (u.å.). Von HistorieLab: http://historielab.dk/om-centret/projekter/historiefaget-i-folkeskolen-dokumentationsindsatsen/#wp_lightbox_prettyPhoto/0/ abgerufen
- Jerlang, E. (2000). *Udviklingspsykologiske teorier*. Gyldendal.
- Klitmøller, J., & Sommer, D. (2015). *Læring, dannelse og udvikling*. Hans Reitzels forlag.
- Kronologi og sammenhæng*. (u.å.). Von EMU Danmarks læringsportal: <https://www.emu.dk/omraade/gsk-l%C3%A6rer/ffm/historie/3-4-klasse/kronologi-og-sammenh%C3%A6ng-obligatorisk-abgerufen>
- Kronologi*. (u.å.). Von Opslagsværker, gyldendal: http://opslagsvaerker.gyldendal.dk/en/OpslagsvaerkerVirtuelle/HistorieLex_grundskolen/k/Kronologi.aspx abgerufen
- Larsen, A. K. (2010). *En enklere metode - vejledning i samfundsvidenskabelig forskningsmetode*. Akademisk forlag.
- Larsen, O. S. (2014). *Psykologiens veje*. Systime.
- Lee, P. J. (2005). *Putting principles into practice: understanding history*.
- Madsen, A., & Hansen, M. (2017). *Eksamensopgave, Kvinders valgret*. Odense.
- Nielsen, A. P., & Knudsen, H. E. (2015). *Forenkede fællesmål i historie - en håndsrækning*. Historielab.
- Nielsen, V. O. (2010). *Samfund, skole og historieundervisning, 1770'erne - 1970'erne*. Værløse: Billesø & Baltzer.
- Pietras, J., & Poulsen, J. A. (2016). *Historie-didaktik Mellem teori og praksis*. Hans Reitzels forlag.

Anvendt referencestandard: APA

Bilagsliste

Bilag 1: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Bilag 2: Svar på spørgsmålet: "Hvem er du i forhold til eleverne i folkeskolen?"

Bilag 3: Svar på spørgsmålet: "Hvorfor tror du at historieundervisningen først starter i 3. klasse?"

Bilag 4: Svar på spørgsmålet: "Hvilke fordele ser du ved at starte undervisningen tidligere?"

Bilag 5: Svar på spørgsmålet: "Hvilke ulemper ser du ved at starte undervisningen tidligere?"

Bilag 6: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Bilag 7: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Bilag 8: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Bilag 9: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Bilag 10: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Bilag 11: Uddrag fra interview af Jens Aage Poulsen.

Bilag 12: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Bilag 13: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Bilag 14: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Bilag 15: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Bilag 16: Blooms taksonomi.

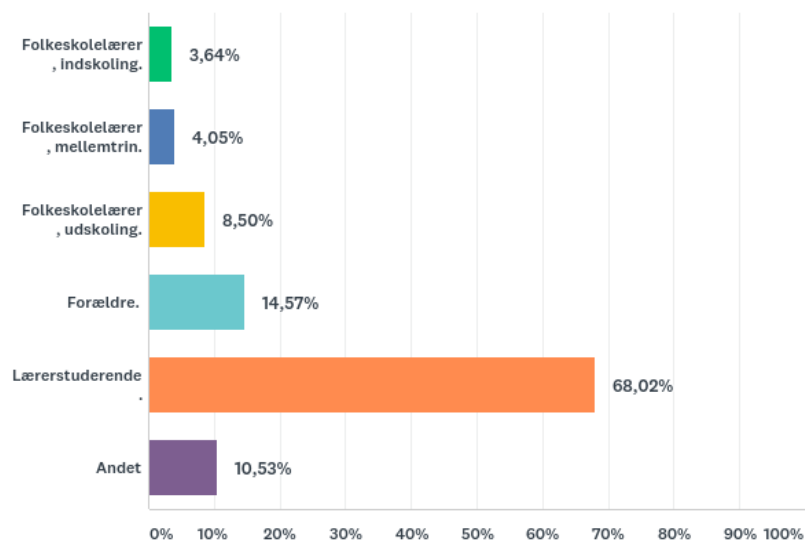
Bilag

Bilag 1: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

(..), altså den der sådan abstrakte tidsfornemmelse som vi bygger op som voksne, og som i forvejen er svært at etablere, den findes slet ikke hos et så lille barn. Og den er svært at etablere, hvis man ikke har nogen konkrete ting/figurer at bygge den op på, fordi den er meget abstrakt og det kræver at man kan holde en linje inden i hovedet over ting der ikke findes, og det er rigtig svært for børn i forvejen. Så det første man skal være opmærksom på, det er at tidsforståelsen den er anderledes.

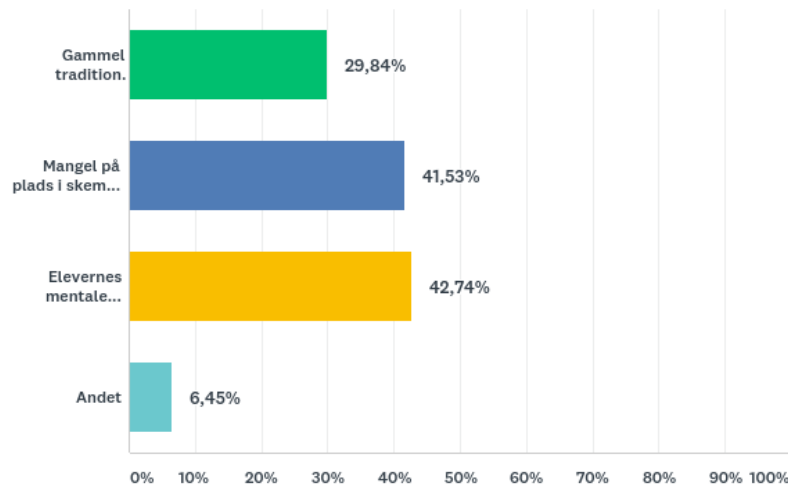
Bilag 2: Svar på spørgsmålet: "Hvem er du i forhold til eleverne i folkeskolen?"

Q1 Hvem er du, i forhold til eleverne i folkeskolen?

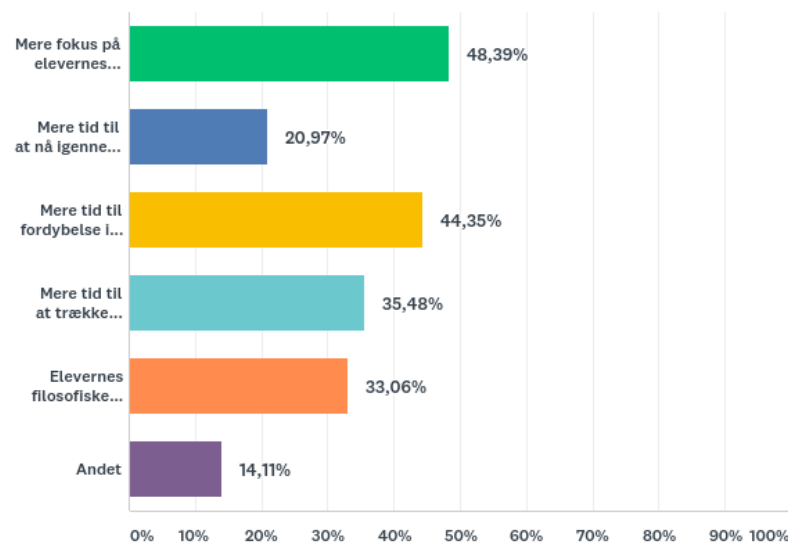
Bilag 3: Svar på spørgsmålet: "Hvorfor tror du at historieundervisningen først starter i 3. klasse?"

Q2 Hvorfor tror du at historieundervisningen først starter i 3.klasse? (sæt gerne mere end et kryds)

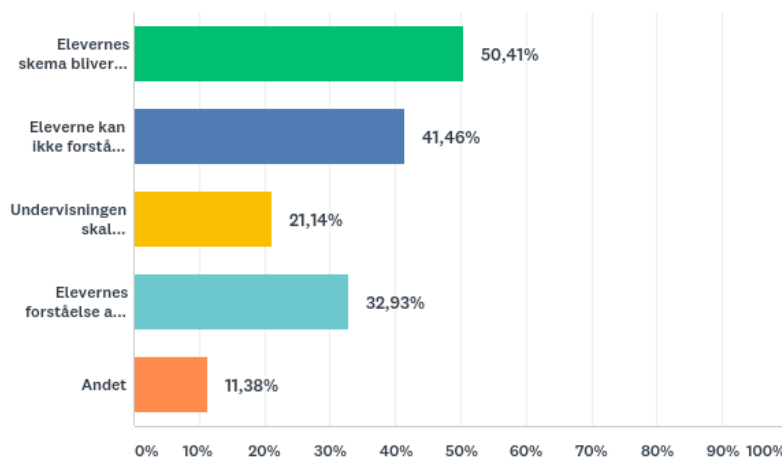
Bilag 4: Svar på spørgsmålet: "Hvilke fordele ser du ved at starte undervisningen tidligere?"

Q3 Hvilke fordele ser du ved at starte undervisningen tidligere? (sæt gerne mere end et kryds)

Bilag 5: Svar på spørgsmålet: "Hvilke ulemper ser du ved at starte undervisningen tidligere?"

Q4 Hvilke ulemper ser du ved at starte undervisningen tidligere? (sæt gerne mere end et kryds)

Bilag 6: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

(...) at 3. klasse, er et niveau hvor man tænker at nu er det muligt for eleverne at læse tekster, nu er der tilstrækkelig meget sådan abstrakt forståelse til at man kan arbejde med tiden, også en tid der rækker udover den personlige tid - også er 3. klasse valgt ud fra det

Bilag 7: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

At børns tidsforståelse er anderledes. Altså det første man skal forstå det er, at børn i denne alder har en meget ringe abstrakt tidsforståelse. Altså det er det der sker nu, det jeg kan huske der skete, hvis vi er heldige og har arbejdet med det, det som skete for dem jeg kender, da de var på min alder. (...) Altså den der sådan abstrakte tidsforfølelse som vi bygger op som voksne, og som i forvejen er svær at etablere, den findes slet ikke hos et så lille barn. Og den er svær at etablere, hvis man ikke har nogen konkrete ting/figurer at bygge den op på, fordi den er meget abstrakt og det kræver at man kan holde en linje inden i hovedet over ting der ikke findes, og det er rigtig svært for børn i forvejen. (...)

Bilag 8: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Jamen altså, de helt indlysende fordele de er at man får arbejdet lidt med tidsbegrebet inden at man kaster sig væk fra den personlige tid og over i den abstrakte og samfundsmæssige tid, at man får etableret nogle forståelser omkring kausalitet, altså hvorfor ting sker.

Bilag 9: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Børn har sådan en klassisk tidsforståelse, at fortiden det er før jeg blev født, og historie er endnu ældre og gamle dage er dengang mor eller mormor var barn - det skifter lidt, om det er mor eller mormor. Så de har

sådan nogle begreber de kæmper med, og sætter på det, og gå ind og arbejde med de begreber og snakke om de begreber og udvikle de begreber og de forståelser på deres relevante alderstrin, det er noget af det man f.eks. kunne lægge i en historieundervisning fra før 3. klasse.

Bilag 10: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Fagets helt store udfordring er, hvordan vi får eleverne lært at faget handler om dem. At det faktisk er relevant for dem, fordi det gennemsyrrer hele vores samfund. Forestillinger om hvem vi er, forestillinger om fortiden.

Bilag 11: Uddrag fra interview af Jens Aage Poulsen.

Det skal være noget som knytter sig til deres egen forståelse, deres eget liv og kan bidrage til at udvikle det, for det er jo histories opgave hele vejen igennem, det er dét helt grundlæggende - at det de lærer i historie er ikke vigtigt i sig selv, det skal bruges til at de kan forstå sig selv og deres samfund, så de kan tage bestik af nogle muligheder.

Bilag 12: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Jamen altså, de helt indlysende fordele de er at man får arbejdet lidt med tidsbegrebet inden at man kaster sig væk fra den personlige tid og over i den abstrakte og samfundsmæssige tid, at man får etableret nogle forståelser omkring kausalitet, altså hvorfor ting sker.

Bilag 13: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Metoderne skal følge med. Det har ikke nogen selvstændig værdi at starte faget i 1. klasse, hvis man kører det som det gør fra 3. klasse på nuværende tidspunkt.

Bilag 14: Uddrag fra interview af Peter Brunbech.

Hvis man kan udvikle didaktikker og pædagogikker, der handler om hvordan kan du snakke om de her historiske tidsmæssige begreber, så tror jeg der er den fordel at eleverne ikke oplever det som et eller andet der ligger fjernt fra dem selv - noget der netop er den her bog.

Bilag 15: Uddrag fra interview af Rune Christiansen.

Ja altså, der er tre kan man sige. Den ene er den som fylder mest, der er simpelthen hvad skal vi erstatte? Altså skal eleverne have flere timer, eller skal der skubbes nogle timer ud af noget andet. (...) Dertil kommer så de to andre ting, nemlig det man kan kalde den fagdidaktiske barriere, det her med at lærerne

skal kunne arbejde med børns tidsforståelse også på et tidspunkt hvor de er meget svage tekst læsere - historiefaget er typisk meget tekst tungt, og der skal man have flere didaktiske redskaber til at arbejde med så små elever, som man har i 1.-2. klasse hvor tekstforståelsen er svagere og hvor tiden er mere konkret og mindre abstrakt. Og endeligt så er der sådan det man kan sige, det materialemæssige, der er heller ikke ret mange gode undervisningsmaterialer som vil kunne anvendes.

Bilag 16: Blooms taksonomi.

Blooms taksonomier

